

חזקת בני דוד עלי

גיליון חנוכה מס' 37 כסלו תש"פ 2019

מתכוננים לסיום הדף היומי העולמי

אמות המוסר והיהדות בוועידת החינוך

**לאחר חנוכה יסיימו
לומדי הדף היומי את
הסבב ה-13 של הש"ס,
וב'בני דוד' פתחנו את
סיומי הש"ס בסיום של
תלמיד הישיבה הגבוהה
ישראל זאב ביאלה.**

ישראל החל ללמוד את הש"ס בכיתה י"א, ובימים אלה סיים את לימוד הש"ס. הוא העמיק, עשה שתי חזרות על כל דף וסיכם לעצמו את הדגשים. באירוע הסיום, שנערך בישיבה עם בני משפחתו, אמר ישראל: "המסר שלי לחברים בישיבה הוא לקנות היקף גדול בחזרה, אבל לא לוותר על הלימוד והחזרה על כל דף ודף. אני מודה לרבנים ולבית המדרש על העזרה, התמיכה והחיזוק במהלך הלימוד". אנו מאחלים לישראל ולכל מסיימי הש"ס במסגרת הדף היומי המשך לימוד פורה וסיומי ספרים נוספים בעתיד. ■

**הרב אלי סדן התארח בוועידת
החינוך של מקור ראשון,
שנערכה בירושלים בשיתוף
רשת ישיבות בני עקיבא.**

הרב סדן שוחח עם העיתונאי יהודה יפרח על החשיבות שבהחדשות ובהתאמה של החינוך לדור, על הממשק שבין היהדות והמוסר ועל תפקידה של הציונות הדתית. ■

לקראת חג החנוכה
החלטנו לחדש בדף
החדשות שלנו ולהביא
לבוגרינו, ידידינו וכל בית
ישראל מהאור של בתי
המדרש של 'בני דוד'.
אנו מקווים שתיהנו
מעדכוני החדשות ומדברי
התורה לחנוכה.

**'בני דוד' מאחלת לכל בית
ישראל חג חנוכה שמח!**

בני דוד עלי
BNEI DAVID ELI

מכנה ישיבתית לצה"ל • ישיבה לבוגרי צבא
ישיבה גבוהה • שלוחת הבקעה מעלה אפרים
עוז ואמונה ת"א • מדרשת לבנות דניאל
רח' הארז 9 ע"נ, ד"נ אפרים 4482800
טל' 02-9943256 • פקס' 02-9407888
info@bneidavid.org • www.bneidavid.org

שילה • ברכך בית אל 02-9973875

שר החינוך הרב רפי פרץ ביקר ב'בני דוד'

שר החינוך הרב רפי פרץ בא לביקור קצר ב'בני דוד',
ובמהלכו נפגש עם הרב אלי סדן ונתן שיחה לתלמידות
מדרשת דניאלי.

השר דיבר על הזכות והמחויבות שלנו לעם ישראל ולמלחמה
על הקדושה הישראלית מתוך הבנה של תפקידנו בדור
התחייה. ■

אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש

נוכחות בכל השיעורים וחזרה
על השיעור. נקווה להמשיך
ולהשלים את הסדרה, וכך להקיף
את כל תוכנית הלימוד. ניתן
לצפות בשיעורים באתר בני דוד
ובפלייליסט ביוטיוב בלינק הבא.
ניתן לסרוק קוד QR. ■

השנה התחדשנו בשיעור חדש של
הרב נתנאל אלישיב לכלל תלמידי
המכינה, "החיים על פי עין איה".
מתוך 1993 פסקאות בספרי עין
איה נבחרו בקפידה 100, שיש בהן
כללים שניתן ליישם בחיים.

בכל שיעור נלמדות שתי פסקאות,
עם הרחבת מקורות, סיפורים
אישיים ולקחים לחיים. לקראת
חנוכה סיים בית המדרש את
הסוגיות של עין איה ברכות חלק
א' וספרים חולקו למצטיינים
שהתמידו בהכנת השיעור,

לומדים על השמרנות

חדש! כפר סטודנטיות דניאלי

השנה פתחנו ביישוב תפוח כפר סטודנטיות,
ומתגוררות בו 26 סטודנטיות הלומדות באוניברסיטת אריאל.

הן מתגוררות עם תלמידות המדרשה, ועקב הביקוש הגדול
נשכר ביישוב קרוון נוסף וצורף לכפר הסטודנטיות. פעמיים
בשבוע התלמידות נפגשות ללימוד ולפעילות משותפת
לחיצוק הקשר הרוחני והחברתי. ■

העתודה של משרדי הממשלה
למיניהם. תלמידינו שמעו
הרצאה מפי דר' אסף שרון, פרופ'
לפילוסופיה באוני' ת"א ויו"ר ארגון
מולד שדיבר על הצורך לעזוב את
ההגדרות ולדון בכל נושא באופן
עניני, מה יש לשמר ומה לשנות.
יום עיון זה הוא חלק ממערך ימי
עיון המפגישים את התלמידים
עם עולמות תוכן שמדינת ישראל
מתמודדת איתם. ■

בתוכנית 'חי רועי' לומדים כ-50
תלמידים המשלבים לימודים
אקדמיים עם לימודי ישיבתי,
ולקראת תחילת זמן חורף יצאו
תלמידי התוכנית ליום עיון במשרדי
קהלת בירושלים בנושא השמרנות.
את היום פתח בוגרנו מושי
צדכובים, מנהל אגף עתודות
ותכנון אסטרטגי במשרד הפנים,
ופרס לפני תלמידי 'חי רועי' את
האפשרויות להשתלבות בתוכניות

מאי חנוכה ? תנו רבנן!

מכירה במרכזיות חשיבותו של השכל האנושי להתפתחות האנושות. אומנם כוחו הוא בהבנת המציאות הגלויה, ועל כן הוא יכול על ידי המדע והטכנולוגיה לרומם מאוד את החיים האנושיים. גם במדעי המדינה והחברה כוחו רב לו לתכנון וסידור נכון של חיים ציבוריים, אך בדבר העיקרי אי אפשר לסמוך עליו: בהבנת ערכי המוסר, ובאופן עמוק יותר בהבנת משמעות החיים ומטרתם, שהכול נובע מהעובדה שהאדם נברא בצלם אלוהים, והנשמה האלוהית שבו היא-היא עיקר מהותו, ורק "יוצר האדם בקרבנו", ריכוזו של עולם, הוא שיכול להדריך את האדם בדרך שילך בה !

ר' יוסף אלבו (מגדולי ספרד בסוף תקופת הראשונים, תלמידו של ר' חסדאי קרשקש) כתב בספר העיקרים (בירור מעמיק של כל עיקרי אמונת ישראל על פי שיטות הראשונים) שיתרון חוכמת ישראל על פני החוכמה האנושית הוא שהחוכמה נמסרה לנו מהקב"ה, והיא בוודאי צודקת, מוסרית ואמת לאמיתה, אבל ביחס לחוכמה האנושית, אפילו האיש החכם אינו ניצול מן הטעות ומחוסר יכולת הבחנה בין טוב לרע. שהרי אפילו אפלטון, שעד היום נחשב לאחד מגדולי החכמים שעמדו לאנושות, כתב שראוי שתהייה לפילוסופים נשים משותפות כדי שהפילוסוף לא יהיה כבול לאישה מסוימת וכדי שלא יהיה אפשר לדעת מיהם בניו, ועל ידי זה לא יהיה מחויב לפרנסם, והילדים יגדלו בבתי הספר לפילוסופיה של המדינה. אין מילים לגנות רשעות ואווילות כזאת, ואפילו אריסטו הזדעק נגדו וגינה את דבריו.

ובאמת אין אנו זקוקים להוכחות מן העבר: אירופה הנאורה, אירופה של המאה ה-18, ה-19 וה-20, יצרה רעיונות כמו המניפסט הקומוניסטי, כמו מיין קאמפף וכמו שורה של כתבים שבהם רעיונות 'נאורים' ששטפו את אירופה בים של דם, ודווקא המדינה שקמו בה הכי הרבה אינטלקטואלים ואנשי רוח, מדענים ואנשי אומנות, היא-היא שהובילה את שתי מלחמות העולם ונהגה באכזריות שלא תיאמן, והכול כמובן באופן מושכל ומדויק מאוד.

וגם כיום, אחרי שהתיאש המערב מהיכולת ליצור רעיונות כלליים, הוא התבצר משמים מאחורי האמרה "כל אחד והאמת שלו", ותמצית המוסר היא "חיה ותן לחיות", והאדם מוצא את עצמו חי ללא משמעות אידיאלית וללא מטרת גדולות ומרוממות.

אשרינו, מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו שריכונו של עולם בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, תורת אמת, ואנו עוסקים כל הזמן ב"תנו רבנן", כלומר לומדים את חכמי ישראל ומשנתם הסוללת לנו דרך מוסרית, אמיתית, ודאית, שבסופו של דבר תאיר גם לעמים את דרכם, ונוכל שוב להדליק את הנרות בפתח החצר הפונה לרשות הרבים. ■

החיים האנושיים על השכל האנושי. הפילוסוף הרמן כהן כינה זאת "דת התבונה", כלומר אדיקות דתית באמונה בכוחה של התבונה האנושית לסלול את הדרך הנכונה לחיי האדם. מנגד לזה עומדת חוכמת ישראל, שאומנם גם היא משתמשת בכלי החוכמה והתבונה האנושיים, אך כל עניינה לברר את "דעת אלוהים", כלומר ללמוד היטב תורה שבכתב ותורה שבעל פה ולסלול לעם ישראל את דרך החיים מתוך הקשבה וקבלה של המוסר האלוהי שקיבלנו בהר סיני.

וכדי למנוע טעויות אומר ברור: גם תורת ישראל

הרב אלי סדן

■ על לשון הגמרא במסכת שבת העוסקת בענייני חנוכה נהגו לומר בחידוד לשון: "מאי חנוכה? תנו רבנן!" ■ כוונת הדברים היא שכל עניינה של חנוכה הוא בירור עליונותה של התורה שבעל פה - תנו רבנן. על פני הפילוסופיה בת השכל האנושי, באותה תקופה - אפלטון ואריסטו.

והינה מכל עבודות המקדש שבטלו נשארה לנו רק מצווה מעשית אחת, שהיא מעין עבודת המקדש, זוהי הדלקת נר חנוכה. וזה זכר לנס של פך השמן, שהיה בו שמן רק ליום אחד, ודלק שמונה ימים. כידוע: "הרוצה להחכים ידרים, שמנורה בדרום", כלומר הדלקת המנורה במקדש הייתה לעדות על חוכמת ישראל (בלשון הקודש אור הוא חוכמה - "דברין מאירים", "חכמת אדם תאיר פניו"), ובמנורה היה מתרחש יום-יום נס גלוי: נר מערבי היה דולק יום ולילה אף שניתן בו שמן בכמות המספיקה רק ללילה. וזה היה הנס כדי "להודיע לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל", ופירוש הדבר להודיע איכות החוכמה בישראל, שהיא אינה פרי השכל האנושי כי אם תוצאה של הנס הגדול שהתחולל בהר סיני, שדיבר ד' עימנו פנים בפנים ונתן לנו את תורתו, תורת אלוהים חיים, תורת אמת, שהיא ורק היא האמת המוחלטת.

כשקמו חכמי יוון ורצו להשתית את החיים האנושיים אך ורק על השכל האנושי, הם נלחמו בישראל וטימאו את כל השמנים כדי לבטל מהם את העלאת אור חוכמת ישראל. אבל נעשה נס, ונמצא פך שמן קטן חתום בחותמו של כוהן גדול שלא הצליחו היוונים לטמא (והוא רמז על סגולת ישראל הנצחית האלוהית ששום כוח אנושי אינו יכול לבטלה), נעשה נס נוסף שהשמן דלק שמונה ימים: הטבע מצוין תמיד במספר שבע, והשמיני הוא מעל הטבע ורומז למדרגת החיים שתאיר לעתיד לבוא. כמו המילה בשמיני וכמו התורה עצמה, שניתנה ביום החמישים, שהוא היום שאחרי שבע פעמים שבע ספירות טהרה. ללמד אותנו: "כל כלי יוצר עלייך לא יצלח, וכל לשון תקום איתך משפט תרשיע", ו"נצח ישראל לא ישקר", כלומר ברית אלוהינו כרותה עימנו שאור תורת ישראל ימשך להאיר בעולם עד שיתוקן העולם כולו על ידי אורו של עולם הבוקע מבית מקדשנו, מחוכמת קדשנו.

אי אפשר להפריז בחשיבותו ומרכזיותו של נושא זה בימינו. התרבות החילונית כיום במדינת ישראל היא המשך ישיר של השפעת תרבות יוון על העולם המערבי; היא רוצה להשתית את

■ התורה מעוררת אותנו אל חשיבות החוכמה, הבינה, הדעת והשכל. אנו מתפללים על הבינה. תשובה תלויה בבינה, ועל אף כל אלה אנו מוצאים את עצמנו בחנוכה בקרב נגד המלכות ששמה את השכל כנושא מרכזי בחיים. ■ מה רע יש בתרבות שאינה מקדשת את הגוף אלא את השכל? ■ האם השכל אינו המפתח החשוב ביותר בחיינו?

הרב שחר ורטמן

תקופת החוכמה

עם הסתלקות הנבואה, סביב חורבן בית שני, התחילה תקופת החוכמה. בישראל תקופה זאת מתבטאת בהופעת תורה שבעל פה, ובאומות העולם בהתפתחות הפילוסופיה והמדעים. האימפריה היוונית, האומה שביטאה בתרבותה את הכבוד לחוכמה ואת השיתוף של הערצת השכל במקביל להערצת האילים, הייתה האומה שהרחיבה שלטונה באותה עת.

ארבע מלכויות

יון מופיעה בדברי חז"ל כאחת מארבע מלכויות. המהר"ל בבארו את עניין ארבע מלכויות נדרש לשאלה איך יש בעולמו של הקב"ה תופעה כמו ארבע מלכויות המתנגדות לרצון ה'. האם יש כוחות שהקב"ה ברא ומתנגדים לרצונו? "ויש לשאול. כי אלו ד' מלכויות שהעמיד השם יתברך בעולמו, אין ספק שלא היו כך במקרה, רק כי כך מחייב סדר עולמו שסדר השם יתברך. ואם כן, למה היה זה שיהיו ארבע מלכויות דוקא. והנה תמצא, כי בשעה שברא השם יתברך את עולמו, רמז הכתוב אלו ד' מלכויות: (בראשית א, ב) 'והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום' (ב"ר ב, ד). 'ריש לקיש פתח קרא במלכויות. 'והארץ היתה תהו' (בראשית א, ב), 'זו מלכות ככל... 'ובהו' (בראשית שם), 'זו מלכות מדי... 'וחשך' (בראשית שם), 'זו מלכות יון, שהחשיכה עיניה של ישראל בגזירותיה, שהיתה אומרת להם, כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל. 'על פני תהום' (שם), 'זו מלכות הרשעה, שאין לה חקר כמו התהום. מה התהום הזה אין לו חקר, אף הרשעים כן. 'ורוח אלקים מרחפת' (שם), 'זה רוחו של מלך המשיח, היאך מה דאת אמר (ישעיה יא, ב) 'ונחה עליו רוח ה'. באיזו זכות ממששת ובאה, 'מרחפת על פני המים' (בראשית שם), בזכות התשובה שנמשלה כמים, שנאמר (איכה ב, יט) 'שפכי כמים לבך'. והנה תמצא כי בשעה שהשם יתברך ברא את עולמו, סדר אלו ד' מלכויות'.

המהר"ל מבאר שארבע מלכויות לא רק שאינן נוגעות לאירועים היסטוריים מקריים, הן רמוזות כבר בבריאת העולם ומהוות חלק מהסדר שבו ברא הקב"ה את עולמו. "ובאור זה, כי ראוי שיהיו נרמזים אלו ד' מלכויות בראשית הבריאה. כי אלו ד' מלכויות שהם מושלים בעולם, לא היו רק בשביל כי אי אפשר שיהיה העולם, שהוא העלול מן השם יתברך, שיהיה העלול הזה בלא חסרון, רק נמצא עמו חסרון. והחסרון הזה הם ד' מלכויות, לפי שהמלכויות האלו ממעטים כבוד השם יתברך בעולם". מחד גיסא המהר"ל מצביע על מרכזיות ההיסטוריה של ארבע התרבויות האלה ועל הבהירות שדברים גדולים כל כך בהיסטוריה אינם יכולים להיות מקריים, ומאידך גיסא על הפרדוקס של מציאות שברא הקב"ה אף שהיא פועלת נגד רצונו ומלכותו. ומבאר המהר"ל שארבע המלכויות נותנות ביטוי למציאות המאתגרת של העולם הזה: הקב"ה ברא את עולמו חסר. למעשה, עצם בריאת מציאות נפרדת מהאלוהות חסרה בהיותה סופית ומוגבלת לעומת האלוהות האין-סופית. התבניות החומריות של העולם הזה מאפשרות טעות במהותו, כיוון שהבאים לעמוד על טיבו וטבעו של העולם פוגשים את צדדיו החיצוניים והסופיים ועלולים להיכשל בהכרת מהותו. את כך, לא רק אחרת מארבע המלכויות היתה, כל אחת כוח פוליטי השולט בעולם אלא תרבות שבתקופתה שפכה אור מסוים על העולם והסבירה את מהותו דרך אחד מצדדיו הנתפסים, מכוחותיו הסופיים. לדוגמה, בכל שמה במרכז תרבותה את עניין החשיבות, הכבוד והשליטה, ללא ספק צדדים שיש להם הרבה משקל בניהול החיים בעולם הזה. פרס, המלכות השנייה, שמה במרכז את עניין הגוף, כביכול באמירה שזה עניין העולם הזה, הגוף, צרכיו והנאותיו, ומלכות יוון פוגשת את העולם דרך מרכזיותו של השכל. המלכויות האלה אינן טועות, הן צודקות. הן מזהות יסודות אמיתיים בעולם. המלכויות הן האתגר בדרך לחיקונו

חדשות מדרשת דניאלי

שנת שיא במדרשה

שנת הלימודים במדרשה נפתחה במספר שיא של תלמידות: 59 צעירות באו להתמלא בלימוד תורה כדי לבנות בניין אמונה יציב ולחזק את אישיותן לפני צאתן לשירות הלאומי ולחיים של שליחות.

נוסף על תלמידות התוכנית המלאה באו יותר מ-30 תלמידות ללמוד בתוכנית אלו, המיועדת לבוגרות שירות לאומי. במהלך תקופה זו, מלבד הלימוד הסדיר בבית מדרש והתהליך הפנימי שכל בת עוברת, הספיקה המדרשה לעבור כמה חוויות משמעותיות. התלמידות זכו לערב התעוררות מרומם ברובע היהודי בירושלים, התפללו בכותל המערבי ושמעו שיעורים מפי רבני המקום. כמו כן נערכו במדרשה ערבי התעוררות בהובלת בנות המדרשה, והן אירחו את הרבנית נעמי שפירא לערב מחזק ומעורר. השיא היה שבת שובה, שהשתתפו בה עשרות בוגרות, תלמידות תוכנית אלו ותלמידות המחזור הנוכחי, וזכו לשבת עוצמתית וחזקה. ■

פגישה עם האבות והאימהות בסוף השבוע

את השבת הראשונה מחוץ למדרשה בילו תלמידות דניאלי בעיר האבות. ביום שישי הן החלו את היום בתפילת ראש חודש כסלו בקבר רחל, ומשם המשיכו לביקור בחיזיון המטלטל והמרגש בכפר עציון.

לאחר מכן הן נפגשו בגבעת עוז וגאון עם נדיה מטר ויהודית קצובר וקיבלו מהן השראה וקריאת כיוון לכוחות של הנוער בימינו. משם נסעו התלמידות לשבת בקריית ארבע, ובמהלך השבת פגשו אישי

שמיניסטיות בואו להתרשם ממדרשת דניאלי בימים הפתוחים

בימים אלו נפתחה ההרשמה לשנת הלימודים הבאה.

הרב אלי סדן והרב יגאל לוינשטיין נותנים שיעורים באולפנות רבות ברחבי הארץ כדי להדגיש לפני השמיניסטיות את חשיבות לימוד התורה דווקא בדור זה. ב"ה אנו זוכים להיענות מרשימה, ומזמינים את כל מי שליבה חפץ לבוא לבדוק את המקום. לפרטים ולהרשמה: ורד, 050-5879309 ■

החוכמה והתורם

גם תורת ישראל מייחסת לשכל מקום מרכזי, והוא הכלי החשוב ביותר להתפתחות הדעת והחיים של האדם הפרטי ושל הכלל. הרב קוק מבאר בכמה מקומות את סגולתו של השכל אך מצביע גם על חסרונותיו.

חשיבותו של השכל היא בהיותו כוח מופשט המסוגל לנתח ולהפשיט ולהכליל. יכולת זו מאפשרת לאדם לתפוס את החוכמה, את העקרונות והחוקים שבבסיס החיים, להבין את החיים ואף להשתמש בחוכמה זו למען חייו הפרטיים והכלליים.

אומנם השכל יפרק וירכיב, יפשיט ויגדיר כל נושא שהוא עוסק בו, אך השכל אינו קובע את הנושא שבו הוא עוסק. אם הנושא שהשכל עוסק בו הוא נושא ארצי, השכל ישקיע את כוחו בבירור ובפיתוחו. אך אם הנושא של העולם אלוקי, השכל יפעל להכיר את הנושא האלוקי. ישאלה לאן פונה השכל, מה מאתגר אותו, מצביעה על שלב הקודם לשכל ונותן לשכל מגמה וכיוון.

במידה רבה החידוש התרבותי של יוון לא היה בחשיבות השכל אלא בשימוש בשכל כלפי הטבע והחיים. גילוי כוחו של השכל בפענוח המדע והחיים הארציים סייע לקיומו של האדם ולנוחותו.

הסכנה שבתרבות יוון היא שדווקא הצלחתו של האדם בהכרת העולם הזה ובשליטה בו באמצעות השכל תיצור מצב שהצלחת האדם ושיכרון כוחו יקטינו את עולמו של האדם, ששאיפת התפתחותו תופנה לרבדים אלו. שיתגדר לו האדם בעולם הטבע, בשכלול כוחותיו ובהשגת צרכיו החומריים, ולא יפנה את הכרתו כלפי הנשגב וכלפי תכליתו המוסרית. לכן השכל זקוק לעולם האמונה שיקדם לו וייתן כיוון למיצוי כישורנותו ויכולותיו.

מה קורה לחיים השבויים רק בשכל

ויש קומה נוספת: השכל מתעתע כיוון שאנו חווים אותו כקר ואובייקטיבי, אך השכל אנושי, טבוע בחומר, סובייקטיבי וחלקי. האדם הבטוח בצדקתו לא רואה לעיתים עד כמה שיקול דעתו והבנתו את המציאות מושפעים

של עולם כי הן מבטאות את צדדי העולם הזה המופיע בחומר, המוגבל והמוגדר. הן תופסות את מהותו של עולמנו על פי חומריותו המוגבלת, על פי צדדיו הסופיים, כל אחת מהן בדגש אחר. תיקונו של העולם עובר דרך התמודדות עם המבט המשוועבד לממד החומרי. בהגברת הדעת מתאפשר לפגוש את ערכו האצילי והמוסרי, את מגמתו האלוקית של העולם. האבחנה הזו של המהר"ל בשורשן של המלכויות, שאינו נובע רק משלטון ויכולת צבאית, מסבירה גם את הסיבה להצלחה הגדולה שהייתה לארבע המלכויות, שכל אחת מהן הפנתה את המבט העולמי לראות צד קיומי מסוים במציאות שאי אפשר להתכחש אליו, ולכן סחפה אחריה עמים רבים שהלכו שבי אחרי הנרטיב התרבותי שהפגיש אותם עם המציאות מחדש. התרבות כבשה את העולם בהצביעה על יסוד מסוים בהתנהלות העולם. היא הפנתה את המבט למציאות. היה קשה מאוד להתנגד לתרבות שמדברת בשם ערך מציאותי שכל אדם חווה. חסרונה היחיד היה לא במה שיש בה אלא במה שאין בה: היא הפגישה את העולם עם חלק מהמציאות ולא עם המציאות הכוללת.

תרבות יוון

התרבות היוונית הציעה לאדם לשים מבטו בשכל, הכוח העמוק והנעלה שבאדם, אגב זיהוי כוחותיו ויכולותיו. במקביל לעולם הרוחני והדתי האילי היא הציעה חלופה להבנה היכן נמצא סודו של העולם ומה המרחב העיקרי שמבטא את עניינו של האדם והעולם.

ממילא האדם, הנשא של כוח זה, הכוח השכלי, הופך לישות המרכזית בעולם, ומונח היסוד לתפיסה ההומניסטית המציבה את האדם במרכז.

בין תרבות יוון לאמונת ישראל

המאבק ההיסטורי והמהותי שבין תרבות יוון לישראל דורש העמקה דווקא משום שהיוונים לא העמידו את האיליות כשיא התרבות ולא העמידו את הגוף במרכז אלא דווקא את השכל והחוכמה.

מה שהשכל האנושי תופס ומסיק הוא גבולות המציאות. תפיסה זו מתעלמת מסובייקטיות ההכרה האנושית, ממגבלותיה, משעבוד השכל לעולם החושים, ומנגד, מעומק המציאות הכוללת ממד רוחני שאיננו כפוף לחוקי החומר ולגדריו.

חיים המתבססים על השכל לבדו שוקעים לאיטם בתהליכי פירוק כיוון שהם דבקים במציאות הנתפסת, החושית והחומרית, המתכלה ומתבלה. אין בהם כל נגיעה לממד הרוח והנצח המצוי ברוח האדם ובתרבותו. (הממד הרוחני שבאדם בתרבות זו עלול להיות ניוון רק מעצם הניתוחים שהרוח מנתחת את החיים החומריים ובכך מזהה כללים יציבים וקיימים שנותנים מעט אשליית נצח).

הכרת העולם בפרטיו, במרחבים של המציאות הקונקרטית, הגופנית והמעשית, מעלימה את המשקל של זרמי החיים של חווית העולם הפנימי.

את האהבה אי אפשר לכמת בחושים, במעשים או בגדרים שכליים, ומי שמנסה לתפוס את האהבה ולטפחה דרך הבנתו השכלית מוצא עצמו מנסה להחזיק חיים פנימיים בכלים שאינם מתאימים, כמו מי שמנסה לשתות מים במזלג. האהבה נשחקת וחומקת מחיי, והחיים נעשים צירוף של אינטרסים, יכולות, הצלחות וחוויות. הזרם המאחד את הכול אובר. החיים מתפרטים ומתפרקים.

האמון נבסיס החיים

עם ישראל אינו נאבק בחשיבותו של השכל אלא מבין את תפקידו. המבט היווני המתעלם ממגבלותיו של השכל מאליל אותו ורואה בו את חזות הכול. מול היוונויות, שרותמת את השכל לסיפוק צורכי האדם והעולם וזונחת את הבירור המוסרי של תפקיד האדם והבריאה בעולמו של האדם, התורה קוראת לאדם להפנות את הכרתו ושכלו לדעת את סוד הברואים ושליוחותם. מול היוונויות, המאפשרת לשכל להגדיר ולקבוע את מרחב החיים מנקודת מבטו הסובייקטיבית והמוגבלת של האדם החומרי, היהדות קוראת לטהר את המבט ולזכך את השכל, ובכך לאפשר התפתחות ורוממות ההכרה והחיים.

לאור דברים אלו מתבהרים דברי המהר"ל בהמשך דבריו בחיבור "נר מצוה":

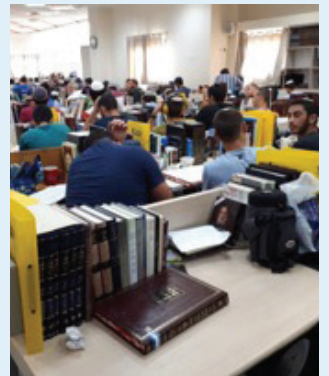
"כי כל ענין המלכות זה שהיו מבקשים החכמה, וכמו שהוא מבואר מן היונים, וכמו שיתבאר. ולכן היו נותנים דעתם על התורה ולבטל אותה מישאל, כי לא היו רוצים שתהיה החכמה, בפרט

המשך בעמ' 9 <

התחדשות בבית המדרש של הישיבה הגבוהה

ב"ה בזמן חורף לומדים בישיבה מסכת בבא קמא. נוסף על כך קבוצה של 22 מבני הישיבה הבוגרים עוסקת בלימוד הלכות שבת הלכה למעשה מהגמרא והראשונים ועד השולחן ערוך ונושאי כליו.

מובן שללימוד הגמרא וההלכה מצטרף לימוד האמונה השיטתי. מלבד השיעורים הקבועים באמונה יש גם תוכנית מסודרת ללימוד עצמי, וכן יש חבורות לצעירים בבתייהם של אברכי הישיבה. בימים אלו מתגייסים כמה מהתלמידים לצה"ל, ואנו מברכים אותם בהצלחה רבה: שברכת התורה תחול במעשה ידיכם.

בשעה שהתגייסו החיילים שבו אלינו מהצבא בוגרים רבים היישר לכיתת הרב אסף אביעד, ללימוד גמרא בעיון ובבקיאות, ואותם נברך בהצלחה בלימוד: עלו והצלחון, ברוכים השווים!

בתחילת החודש נרתמו בישיבה תלמידים רבים ללימוד משניות לעילוי נשמת סבתו של אחד הבוגרים, ובהם תלמידים שאינם מכירים את הבוגר כלל. ערבות הדדית כפשוטה.

בחודשיים האחרונים שמחנו לארח בישיבה שתי שבתות חיילים ושבת בוגרים, והשבתות מחברות ומחזקות את הקשר עם תלמידינו. ■

■ **תקנת חכמים הבסיסית של הדלקת נר חנוכה תכונה ברמה הבסיסית "נר איש וביתו", דהיינו נר אחד לכל המשפחה**
■ **גדר זו של מצווה, שאיננה חיוב אישי ואף לא גדר של חיוב המבנה (כמו מזוזה) אלא חיוב משפחתי, היא גדר ייחודית (אולי גם נר שבת דומה, שהרי גם עניינו הוא הבית).**

הרב יהודה סזן

ואויב לתרבותם הם, שהעמידו לנס את עליצות החיים והנאותיו הגופניות והדמיוניות... על כן חובת מצוות חנוכה נר איש וביתו" (עין איה שבת ב).

גזרה מרכזית הייתה "כל הנשאת תבעל להגמון תחילה" (כתובות ג ע"ב). חילול טהרת הנישואין מראשיתם כדי לדכא כל רצון לשמר את הנישואים בטהרתם. ואכן, מצאנו בגמרא "נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס" (שבת כג ע"א), ומסביר הרשב"ם שצ"ע נס היה על ידן בחנוכה במעשה של יהודית, כפי שמביאים חז"ל, שיהודית בתו של יוחנן כוהן גדול עשתה כמעשה יעל אשת חבר הקיני אשר הרגה את סיסרא בחוכמתה ואומץ ליבה, ואף יהודית השקתה את ראש צוריהם של היוונים (המלך אליפונגני) בחלב ויין, ובסופו של דבר כרתה את ראשו והביאה ישועה לעם ישראל.

מסירות הנפש של יהודית על הצניעות והטהרה בסופו של דבר הביאה לתשועה, ועל כן, אף שהדלקת נר חנוכה היא מצוות עשה (מדרבנן) שהזמן גרמא, ונשים צריכות להיות פטורות ממנה (תוספות פסחים קח ע"ב ד"ה "שאף הן היו באותו הנס"), מכיוון שנעשה הנס על ידן הן חייבות בהדלקה (ואף מנהג אכילת מאכלי חלב נקבע מאחר שהנס נעשה בחלב שהאכילה יהודית את האויב בל"מ או"ח תרע ב). בדברי חז"ל מתוארות גזרות נוספות שגזרו היוונים המופנות כלפי שמירת טהרת המשפחה (אוצר המדרשים איוושטיין, עמ' 189) ובכללן גם האיסור על סגירת דלת הבית וחשיפת הבית לרשות הרבים כדי למנוע אינטימיות וצניעות (אגרת קידוש השם לרמב"ם, מהדורת שילת, עמ' מב).

אחרי שהשתדלנו להראות שנושא הצניעות וטהרת המשפחה עמד במקדד המאבק התרבותי שבין ישראל ליוון נשתדל להראות עד כמה העניין המשפחתי עומד במרכז תקנת חכמים של הדלקת נר חנוכה.

האחרונים (שפת אמת שבת כא ע"ב, ד"ה "תי" מצוות נר חנוכה",

פני יהושע שם ועוד) חקרו אם חובת המצווה אישית על כל אחד ואחד (חובת גברא), אלא שחכמים תיקנו שמעיקר הדין בעל הבית יכול להוציא את כל בני ביתו המחויבים בהדלקה מדין שליחות, או שהתקנה היא שלכל בית, מבנה, יהיה נר (חובת חפצא), והדלקת בעל הבית לכל בני ביתו איננה מדין שליחות אלא בעצם העובדה שבביתם הודלק נר, כפי שיוצאים כל בני הבית במזוזה שבפתח הבית ואין חובה אישית לכל אחד בקביעת מזוזה בפני עצמו.

אך אם נתבונן בדבר, כל הגדרה בפני עצמה קשה. מחד גיסא נראה שגדר המצווה היא על המבנה (חובת הבית). אם נאמר שחובת ההדלקה היא אישית על הגברא ולא על המבנה יתעוררו כמה קושיות:

1) מה ראו חז"ל לפטור את כל בני הבית ממצוות הדלקה ולהיפטר על ידי הדלקת בעל הבית? הרי ידוע הכלל להלכה "מצווה הו יתר מבשלוחו", אם כן היינו מצפים שמעיקר הדין יהיה חיוב כל אחד להדליק (ולא רק מדין הידור לרמ"א). אם נאמר שזו חובת הבית, הרי בעל הבית מוציא את כולם בהדלקתו גם בלי שליחות; 2) עוד קשה כיצד מועילה הדלקה לקטן שהגיע לחינוך (ראה שו"ע או"ח תרעו, ב), והלא לקטן אין דין שליחות. ואם כן, הדלקת בעל הבית בשבילו לא אמורה להועיל. אומנם אם זו חובת המבנה, הקטן יוצא בהדלקת בעל הבית, כי סוף סוף במבנה יש נר;

3) מצינו לכאורה סתירה בדברי המחבר: בהלכות פורים (או"ח תרפט, ב) פסק שקטן אינו יכול להוציא גדול בקריאת מגילה, והיינו מפני שחיוב קטן הוא תרי דרבנן (חיוב הלכתי שמורכב משתי גזרות של חכמים, חינוך וקריאת מגילה), ואילו הגדול הוי חד דרבנן (חיוב הלכתי שמורכב מגזרות אחת, קריאת מגילה) ו"לא אחי תרי דרבנן מוציא חד דרבנן". בהלכות מגילה נפסק כמו הרי"ף, הרמב"ם והרא"ש, והמחבר לא הביא את שיטת בעל העיטור, המתירה לקטן לקרוא מגילה ולהוציא את הגדול. לעומת זאת בהלכות חנוכה (או"ח תרעה, ג) הביא המחבר כ"ש אומרים את שיטת בעל העיטור שקטן שהגיע לחינוך יכול להוציא גדול ידי חובת הדלקה.

הקשו האחרונים: מדוע בקריאת מגילה לא הזכיר המחבר את שיטת בעל העיטור שקטן שהגיע לחינוך מוציא את הגדול ידי חובת קריאת מגילה, ואילו בהדלקת נר חנוכה הובאה שיטה זו שקטן שהגיע לחינוך מוציא את הגדול בהדלקת נר חנוכה?

מצוות חנוכה נר איש וביתו : חיוב גדר משפחתי

בהדי אושפיזנא (הייתי משתתף בפרוטה עם המארח). בתר דנסיבא איתנא (כשהתחתנתי) אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדלקאי עלי בגוי ביתה (אמרתי עכשיו איני צריך להשתתף עם המארח כי מדליקים עליי בביתי). כל עוד היה רבי זירא אורח רווק, הוא היה צריך להשתתף בפריטי וחייב בהדלקה אף שהוא חלק מהמבנה, כי אינו חלק מהמשפחה של המארח, אך כשהתחתן היה פטור מהדלקה כי הדליקו עליו בביתו, ששם משפחתו.

לפי הגדרה זו אפשר ליישב סתירה המתעוררת לכאורה בדברי הרמב"ם כאשר לגדר מצוות הדלקת נר חנוכה

הרמב"ם כתב בהלכות חנוכה ד, א: "מצוותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד". משמע מלשוננו שגדר ההדלקה היא על הבית. לעומת זאת בהלכות ברכות (יא) הרמב"ם מחלק בין מצוות שהן חובה, כגון תפילין וסוכה, לולב ושופר, שבהן האדם חייב על כל פנים לעשות, לבין מצוות שהן רשות, כגון מזוזה ומעקה, שרק אם יש לאדם בית חייב בהן, אך אם רוצה יכול לשכון באוהל ולהיפטר מהן.

הרמב"ם ממשיך ומונה את מקרא מגילה, נר שבת ונר חנוכה כמצוות חובה, ואת נטילת ידים ועירוב כמצוות רשות (שהרי האדם אינו חייב לאכול לחם או לטלטל). אם כן, הרמב"ם קורא למצוות הדלקת נר חנוכה חובה כשופר וכלולב, ונראה מכך שההדלקה היא חובה אישית ואינה תלויה במבנה, בניגוד למזוזה, שהיא רשות כי תלויה במבנה.

ועל כורחנו יש לומר שכשהרמב"ם כתב שכל בית ובית מדליק, אין כוונתו לבית כמבנה אלא למשפחה, וכפי שהתבאר בלשון הגמרא, ועל כן יש כאן חובה משפחתית שאינה תלויה במבנה.

אומנם עדיין יש לדון בשאלה נוספת. חכמים תיקנו להדליק כמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין כמספר הימים. האם בתקנת חכמים זו חזרנו בנו למעשה מהגדרת המצווה כמשפחתית והטלנו אותה כחיוב אישי על כל אחד, או שהגדר הבסיסית המשפחתית נשארה ורק הגדלנו את מספר הנרות? יש לבחון שאלה זו לפי שיטת המחבר והרמ"א:

שיטת המחבר (סימן תרעא, ב): רק בעל הבית מדליק נרות כמספר הימים. לפי שיטה זו עדיין נראה שגדר המצווה משפחתית ורק הגדלנו את מספר הנרות כמספר

המשך בעמ' 11 <

הבית נראה שיש להגדיר הגדרה שלישית: חובת ההדלקה היא על המשפחה. הגדר של "נר איש וביתו" איננה נוגעת לבית במובן של מבנה אלא של משפחה (רבי יוסי היה קורא לאשתו ביתו).

ולכן כשבעל הבית מדליק הוא מוציא ידי חובה את כל משפחתו לא מדין שליחות, שהרי אין להם חובה אישית, אלא החובה היא נר למשפחה. מסיבה זו לא שייך כאן הכלל של "מצווה בו יותר מבשלוחו".

בעל הבית יכול להוציא את הקטנים שהגיעו לגיל חינוך וחייבים בהדלקה, מכיוון שאין חובה אישית ואין צורך בשליחות, אלא החובה משפחתית.

מטעם זה יש מקום בהדלקת נר חנוכה לשיטת העיטור, שקטן מוציא גדול, כי העיקר שבמשפחה יש נר חנוכה, ואין צריך להוציא באופן אישי את הגדול ידי חובה. אומנם אדם שאיננו חלק מהמשפחה ומתארח באותו מבנה, מבחינתו אין משמעות לכך שיש נר במבנה, כי האדם אינו שייך למשפחה, ולכן יש עליו חובה אישית להדליק או להשתתף בפריטי.

כמו כן משפחה שגרה בשני בתים, מעיקר הדין (לולא חשד) אינה צריכה להדליק בשניהם, כי זה חיוב המשפחה ולא הבית, ודי בהדלקה באחד מהבתים.

יסוד הדברים כמעט מפורש בגמרא בשבת כג ע"א: "אמר רב ששת אכסנאי (אורח) חייב בנר חנוכה. אמר רבי זירא מכיש כי הוינא בי רב (כשהייתי תלמיד ישיבה רווק שמתארח) משתתפנא בפריטא

בנר חנוכה, דהיינו אדם המתארח בבית חברו חייב להדליק נר חנוכה (אומנם הוא יוצא ידי חובה על ידי נתינת פריטי, מעות, בתשלום על השמן). אם חובת הדלקת נר חנוכה היא על הבית והמבנה, קשה להבין מדוע האכסנאי חייב בהדלקה, הרי מדליקים נר בבית שהוא מתאכסן בו, ולכאורה די בכך. אלא נראה מכך שהחובה אישית עליו, ולכן הוא חייב בהדלקה (או לתת לבעל הבית את מעות ההדלקה).

ואכן הר"ן (שבת י"ע א"פ הרי"ף ד"ה "אכסנאי") מסביר שהגמרא הייתה צריכה לחדש שאכסנאי חייב. להוציא מאפשרות המשווה את דין חנוכה לדין המזוזה ולפיה המצווה מוטלת רק בעל הבית ולא על האורח. כך מלמדת אותנו הגמרא שהחיוב אישי, בניגוד למזוזה, ולכן אכסנאי חייב בהדלקה.

עוד הוכחה שהחובה אישית ולא על הבית נמצאת בדברי הכלבו (הלכות חנוכה סימן מד). הכלבו דן באדם שיש לו שני בתים והוא דר בשניהם. מה דינו לעניין הדלקה?

כותב הכלבו שמעיקר הדין אין צריך להדליק בשניהם, כי החובה של ההדלקה היא על האדם (הגברא) ולא על הבית, ומכל מקום ידליק בשניהם בלא ברכה משום חשד. וכן כתב להלכה המשנה ברורה (או"ח תרעא ס"ג). משמע להדיא מדברי הכלבו שהחובה היא על הגברא ולא על הבית, ולכן מעיקר הדין אין צריך להדליק בשתי הבתים אף שגור בשניהם.

כיוון שראינו שאי אפשר להגדיר את מצוות נר חנוכה כהגדרה על האדם ואף לא כהגדרה על

מיישב השפת אמת (שבת כ ע"א ד"ה "עין בר"ן) ששונה קריאת מגילה מהדלקת נר חנוכה, שבקריאת מגילה החובה אישית על הגברא. הקורא מוציא את השומע מדין שליחות, ולכן לא יכול הקטן, שחיובו מתרי דרבנן, להוציא את הגדול, שחיובו הוא חד רבנן.

אך בחנוכה חובת הנר היא על הבית, והרי בוודאי אין משמעות אם הדליק חד רבנן או תרי דרבנן אלא העיקר שיש נר חנוכה הדולק בבית ומפרסם את הנס (שהדולק על ידי החייב בנר חנוכה).

לסיכום, ראינו אפוא שלוש הוכחות שמצוות נר חנוכה היא חובה על הבית, על המבנה, ולא חובה אישית.

1) מצוות חנוכה הבסיסית היא שבעל הבית מדליק נר אחד בשביל כולם, ולא נאמר בו הכלל של "מצווה בו יותר מבשלוחו" (פני יהושע).

2) קטן שהגיע לחינוך יוצא ידי חובה בהדלקת בעל הבית אף שאין שליחות לקטן (הגר"מ שטרנברג שליט"א).

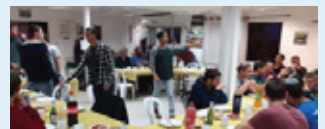
3) המחבר חילק בין קריאת מגילה, שהיא חובת גברא, ולכן לא הביא את דעת בעל העיטור שקטן שהגיע לחינוך יכול לקרוא מגילה בשביל הגדול, להדלקת נר חנוכה, שהיא חובת הבית, ולכן הביא המחבר כ"ש אומרים" את השיטה שקטן שהגיע לחינוך מדליק בשביל הגדול (שפת אמת).

אולם יש הוכחה חזקה מאוד שהדלקת נר חנוכה היא דווקא חובת גברא אישית.

1) ההלכה היא שאכסנאי חייב

אור במכינת 'מעלה אפרים'

ב'בני דוד מעלה אפרים' מסכמים את תחילת זמן חורף של שנת הלימודים תש"ף: החודשים חשוון ונסיון מתאפיינים בחבורת לומדים שמחה ועמלנית.

תלמידי שנה ב', שנמצאים בשיאה של השנה, ותלמידי שנה א', שעברו את חודש הקליטה בהצלחה ובשמחה, התגבשו בסדרת שטח משובחת ונכנסו בכל הכוח לבית המדרש, לסדר הלימוד ולעמל האישי המתמשך. בחנוכה יסיימו תלמידי שנה א' מסכת תענית, ובשנה ב' נערך בתחילת החודש אירוע מיוחד של סיום ש"ס משניות של כמה מחברי המחזור. הכיתות התגבשו בשבתות מיוחדות ברחבי הארץ - בקשת, בסוסיא ובנחושה - סיירו בתל אביב ונפגשו עם חלקי השונים (מאוד) בצפונה ובדרומה (כולל ביקור בשיבת 'עוז ואמונה').

קהילת הבוגרים של המכינה התכנסה בפרשת ויצא לשבת בוגרים שעסקה בנושא 'בניין הבית', ונוסף על השיעורים והשיחות בתחום הזוגיות ובחירת בת זוג התחלנו לגבש ולקשור את שלושת המחזורים הראשונים לכדי קבוצה אחת שבעזרת ה' מכוחה נוכל להמשיך ולהתפתח להקמת תוכנית בוגרים, מגורים ביישוב ועוד.

בתחום החיבור לקהילה ולסביבה בילו התלמידים יום (ולילה) בשמי-רות ובעבודה בחוות חקלאיות באזור המכינה, והשתתפו בפעילות משותפת עם היישוב לקראת חנוכה ובאירוע י"ט כסלו עם אנשי היישוב, וכן ישתתפו בחנוכה הדלקת נר יישובית. ■

הרב אליעזר בראון

■ עולם המחשבה בעולם התפתח והשתכלל בלי סוף. בכל סיבוב של בירור התפתחה בעולם תרבות חדשה, משוכללת ומפותחת יותר, עולם מחשבתי שלם שנותן תשובות עמוקות יותר ומספקות יותר באשר לקיום האנושי. ■ הדיון המעניין ביותר, וממילא החידתי והסוער ביותר, נוגע למהות האדם וייעודו. ■ ממלכות קמו ונפלו, עולמות נהפכו, רק דבר אחד חורז את כל השלבים והשיטות: כולם שונים ומתנגדים לאופי הישראלי.

מימי אברהם "העברי", העומד בעבר אחד כשכל שאר העולם בעבר השני, ועד האנטישמיות בדורנו, תמיד יש שוני, תמיד ניכר ההבדל ותמיד יש לכך דגש מיוחד. גם אם בתחילת הופעתה של השיטה החדשה, של האימפריה החדשה, הכול נראה ורוד ויפה, מתישהו זה מתפרץ. ישראל עומדים בלב האנושות, וכל תוויה, במיוחד בדברים המהותיים ניכרת במיוחד בלב. כל סוגיה ועניין עולמי מעוררים סוגיה מקבילה בלב האנושות, בעולם הרוח הישראלי.

חז"ל מנתחים את מהלך הדורות באומות העולם בארבע קטגוריות, ארבע מלכויות, שבכל אחת מהן ניכר הניגוד שבין ישראל לאומות בצורה מיוחדת. כל מפגש יצר באומה הישראלית תכונה נוספת, שהרי "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם", ורק כשיש כוח מנגד, כמו מלכות חיצונית שלוחצת, יש אפשרות לנוצנים מהותיים לצאת לפועל ולהתברר, כמו שדווקא על ידי מחלוקת קשה יכולה לצאת לפועל אמת משוכללת יותר. ארבע הקטגוריות הן בעצם שלוש ועוד אחת שכוללת את כולן, ואפשר לראות בזה גם שלוש תכונות חיוניות המאפיינות כל התקדמות בעולם וגם כל נפילה: בכל מאופיינת בתאוות השלטון, פרס מאופיינת בתאוות הבצע, יוון - בחוכמה, אדם - בכולן גם יחד. בכל אדם ובכל אומה יש בנגלה או בנסתר כוחות כאלה או דומים להם. אם ננתח את תקומת כל מעצמה בעולם ונפילתה, נזהה את המאפיינים האלה.

העולם הולך ומשתכלל, ועקרון ההשלמה, או תהליך התשובה,

עם הקמת המקדש מכוח דלי העם, מפרס עם קבלת תורה מרצון בימי הפורים, מיוון עם הקמת התורה שבעל פה, ואלו רק דוגמאות.

העולם שלנו מצומצם וחסר בכל הנוגע לדבר ה', והחיסרון שחשפה בפנינו כל אומה ותרבות חייב אותנו ל"תשובה", להשלמת החסר, לבניין משוכלל יותר של תורה ואמונה. כוח הניגוד של האומות בנה אותנו וחייד אצלנו את משמעות הנצח והגבורה. מצרים היא השורש לכל המלכויות, כי שם נוצרנו. דווקא מהכוח ההופכי ביותר לעם, דווקא מנקודת הטומאה העמוקה ביותר, מתחילה היצירה האלוקית הגדולה ביותר: "עם זו יצאתי לי". מבחינים באור רק מהחושר, אין בעולמנו "אור עצמי". אילו היה, לא היינו מצליחים לקלוט אותו, זה מופשט מדי או מסנוור. את האורות בחיינו צריך לזהות מקשיי המציאות במישור הפרטי והכללי. האור לעולם נבדל, שונה, הנרטיב העומד ממעל ל"טבעיות".

יוון הייתה מלכות משוכללת מאוד, ועד היום נהנים בעולם מפירותיה. הפילוסופיה, המתמטיקה ואפילו תורת הקרב עדיין נלמדות מפיה אפילו אחרי 2,500 שנה. נראה שכדי לחדד את הניגודיות בין ישראל לעמים יש להביא לזירה את המובחרים ביותר. נס החנוכה מגלם בתוכו את סיפור ההתמודדות והניצחון עם הכוח החזק ביותר שקם נגד ישראל, והוא חשוב בגלל הצדדים היפים שלו, בגלל שהוא נראה קרוב ונכון ואנושי כל כך, אבל הוא לא.

אריסטו, תלמיד תלמידו של סוקרטס, ראשון הפילוסופים (המדוברים), היה ה"רבי" של אלכסנדר מוקדון, אבי הממלכה

הוא המאפיין החזק ביותר בעולם. כל מעצמה נתנה משהו להתפתחות העולם אף שבצורה טרגית נקודת החזק שלה היא גם מה שהפיל אותה בסוף.

אם כנים דברינו, אנו מצפים לקיומה של המלכות הבאה, מלכות שתחקר ושיפרה את כל הניסיונות הקודמים לה, מלכות שתצליח לקחת את כל החיוב מכל אומה וליצור יצירה חדשה משוכללת וערכית.

כשיש שכלול, כשיש תהליך, תמיד יש לעיין היטב בלוח הפנימי שלו, לבדוק מהו היסוד היציב והאיתן בכל התהליך, מהו הרקע שלאורו השינויים יכולים להבחין.

האמת היא שהשכלול החשוב ביותר שהעולם עובר אינו ב"מלכויות" אלא בלב של הכול, בעם ישראל. אמונת ישראל וחוכמת ישראל עוברות מסלול מכשולים המצרף ומלבן את סוגיות היסוד, ובכל דור ודור נצרכים חכמי ישראל לכיור נוקב של יסודות האמונה כנגד ומתוך אותה מלכות או תרבות שלט. מהמאבק אומנם יוצאים בשן ועין, אין מאבק ללא נפגעים, אך הניצחון פותח לנו מסלול חדש-מחודש של התקדמות. הניצחון הוא הנצח; נגד הכול ומתוך הכול נצח ישראל עולה ומתגלה. המאבק החמור ביותר, שטרם נגמר, הוא במלכות הרביעית, מלכות אדם, שבשיאה כמעט חיסלה את הישראליות, והלימוד והתוצאות החיוביות שיצאו מהחושר הגדול הזה ידועות לכל מתבונן.

בשלוש המלכויות הראשונות אפשר להתבונן בהיסטוריה ולזהות את ניצני המאבק והניצחון: כולן עברו מהעולם, ומכל אחת יצאנו עם התפתחויות גדולות: מבבל

החוכמה והתום

➤ המשך מעמ' 5

שהיא יותר חכמה והיא יותר עליונה מן החכמה האנושית שהיה להם, כמו שהיא התורה שהיא החכמה על הכל... ולכן המלכות, הם היונים, לא היו מתנגדים לישראל כי אם בתורתם, וכמו שיתבאר ענין זה".

דווקא חיפוש החוכמה של היוונים הרחיק אותם מן החוכמה האלוקית, כיוון שהחיפוש היה שבו בתבניות הכלל, בחוכמה האנושית המוגבלת. לכן תנאי הבסיס להיות השכל פותח את החיים לא רק לממד החומרי הוא בהקדמת יסוד האמון והתום. וכך מבאר הרב את הדברים בקבצים (שמונה קבצים א, שלג):

"שאיפת השכל, כשהיא באה אחר העומק, וההשתרשות במעמקי האמונה בתחילה, יש לה צביון נעלה, חי ומבריא, בונה ומאיר. וכשהיא מדלגת על ההכרות שהם קדומות לה, אז היא בעצמה נעשית חולנית, ואינה יכולה למלאות את תפקידה".

התום

התום לעיתים נתפס כחולשה, פתי יאמין לכל דבר. טיפשות. נכונות לקבל דברים שאינם בדוקים. אך במהותו עניין התום הוא סוד החיים. הוא היכולת להיפגש עם המציאות השלמה בכל ממדיה, הגלויים והנסתרים, לפני המפגש עם חלקיה. כמו היכולת להיפגש עם אדם שיכולה להישאר מפגש עם צדדים חיצוניים או עם תכונה זו או אחרת, ויכולה להתחיל במפגש עם האישיות וממנה ועל רקעה להבין את מגוון הכוחות של האדם.

לפני שימוש בסכין המנתחים השכלית, המפרידה פרט מפרט, מבודדת ומכירה את החלקים למיניהם אך משאירה את המציאות כאוסף של פרטים, בודדים ונפרדים, אנו מבקשים להיפגש עם המהות הכללית של הישות שלפנינו. המטרה איננה לקבוע את המסקנה לפני תהליך הבירור השכלי, להתחייב למסקנה אמונית ולא רציונלית לפני כל בירור הכרתי שכלי, אלא לשחרר את השכל מקיבעונו המסגרת החומרית של העולם. קודם כל צריך לעמוד מול המרחב האלוקי של החיים, ואז אפשר לרתום את השכל למפגש עם כל המרחב, הכולל את פרטי העולם החומרי וגם את העולם הרוחני.

ולכן התום הוא היסוד לפני כל חוכמה. אין זה ביטול לחוכמה אלא יסוד לה.

"לעולם יכבד אדם בעצמו את צד התום שבו, זה הצד שאין ההתחכמות השכלית חודרת אליו, והתום הנפשי עושה את פעולתו, כי דוקא שם חודר האור האלהי בלא הגבלה וצמצום של השכל, רק שהוא מתעדם ביותר לפי הערך של אור התורה והחכמה שבו. ובוזא יבוא לכבד את התום הטבעי שבעולם בכלל, ואת רגשי ההמון הפשוטים, ויקבל מהם הרבה דברים טובים וישרים" (קובץ ה, רכו).

השכל אכן בעל חשיבות עצומה בחיינו, אך כדי שנוכל למצות את ייעודו ויכולתו עלינו להכיר את מגבלותיו ולתת בחיינו משקל לתום. התום מפגיש אותנו עם העולם כפי שעשאו הקב"ה ותובע מהשכל להזדכך על מנת שיוכל להיפגש עם כל עומקה של המציאות. הוא שופך אור חדש על העולם ופותח בפני השכל את מרחבי מחקרו. המאבק עם יוון איננו מאבק אם להשתמש בשכל או לא אלא מאבק על חירותם וגודלם של החיים, על סכנת ההגשמה הטמונה בשכל השרוי בטומאה ועל הבנת מקומו של השכל במפגש עם עולם שיסודו אלוקי. ■

המשך ישיר של תורה מסיני. כשהמקור טהור, כשהלב שואב את כוחו מנקודת הכהונה (הקיימת בכל יהודי), אפשר לפתח ולחדש עוד מעיינות מלאים של תורה וחוכמה.

הגלות הארוכה שיצאנו אליה מאתיים שנה אחרי נס פך השמן היא סיפור חנוכה ארוך. ההארה הפנימית הישראלית עמדה לנו לאורך כל אלפיים שנות הגלות והיא שטיהרה (לפעמים על ידי נס) את כל המרחב הישראלי בכלל ובפרט.

בימים הבאים לפתחנו, עת תרבויות חזקות ו"יפות" מאיימות על יסודי חיינו, דרושים לנו אנשים שיאירו את הלב כמתתיהו ובניו, יחממו את הנפשות בכוחו הנצחי של ישראל. אור כזה שיכול גם להשפיע לחוץ, לסמל לעולם כולו שהגענו קרוב לתכלית, שהאור המלא עוד מעט יופיע, ולא נותר להם אלא להצטרף.

"כנסת ישראל הולכת לקראת השחרור העליון שלה, לקראת השחרור הרוחני משעבוד מלכיות, לקראת שליליות כל השתעבדות הרוח מכל הדמיונות והסברות של אומות העולם, שהם כולם תוצאות העורון האנושי הרואה את העולם לפנים, של אי האפשרות להסתגל להבחירות העליונה של כבוד שמים, של שגיוב שם ד' לבדו. ותנועת החופש המורגשת בכל השרדות, אפילו אצל קלי הקלים שבאומה, בפנימיותה יונקת היא את לשד חיותה מהצמאון של השחרור העליון, של עלמא דחירו, אשר הקול קול יעקב לא תהיה לו שום השפעה מידי עשו, וקול גלגל חמה לא יהיה בלתי נשמע מפני קול המונה של רומא, וממזרח שמש עד מבאו יהיה גדול שם ד'" (אורות ישראל ה, טז). ■

המזמור הנודע 'מעוז צור' מסמן את המהלך של חמשת המלכיות ונותן תקווה לעתיד:

מַעוֹז צוֹר יְשׁוּעָתִי לִי נֶאֱחַז לְשִׁבְחִי.

תִּכְוֶן בֵּית תְּפִלָּתִי וְשֵׁם תוֹדָה נִזְבַּח.

לְעַת תִּכְוֶן מִטְבַּח מִצַּח הַמִּנְבַּח.

אֲזֶנְיָ מִצַּח מִזְמוֹר תִּנְגַּח הַמִּנְבַּח.

רַעוֹת שְׂבָעָה נִפְשֵׁי בִגְדוֹן כְּחֵי כֹלָה.

חַי מֶרְדּוּ קִבְּשֵׁי שְׂבָעִי מִלְּכוּת עֲגָלָה.

וּבְיָדוֹ הַגְדֹּלָה הוֹצִיא אֶת הַסֶּגֶלָה.

חֵיל פָּרַעַה וְכָל זָרָעוֹ יִרְדּוּ כְּאֶבֶן בְּמַצוּלָה

(מצרים)

דְּבִיר קָדְשׁוֹ הִבְיֵאנִי וְגַם שֵׁם לֹא שִׁקְטָתִי.

וּבֶאֱנוּגִשׁ וְהִגְלֵנִי. כִּי יָרִים עֲבָדָתִי

וְיִין רַעַל מִסִּכְתִּי כִּמְעַט שֶׁעֲבָרָתִי.

קֵץ כָּבֵל. יִרְבֶּבֶל. לִמְךָ שְׂבָעִים נוֹשְׁעָתִי

(בבל)

כְּרוֹת קוֹמַת בְּרוֹשׁ בְּקֶשׁ אֲגָנִי בֶן הַמִּדְבָּא.

וְנִהְיֶתָה לֹא לֶפֶחַ וּלְמוֹקֶשׁ לְמוֹקֶשׁ וְגִאֲוָתוֹ נִשְׁבַּתָּה.

רֹאשׁ יְמִינִי נִשְׂאָתָּ. וְאוֹיֵב שְׁמוֹ מִחִיתָ.

רֵב בְּנֵי וְקִנְיָנֵי עַל הָעֵץ תִּלְיָת

(פרס)

יְוֹנִים נִקְבְּצוּ עָלַי אֲזִי בִימֵי חֲשָׁמַיִם.

וּפָרְצוּ חוֹמוֹת מַגְדְּלִי וְטִמְאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים.

וּמִנוֹתַי קִנְיָנִים נִעְשָׂה נֶס לְשׁוֹשָׁנִים.

בְּנֵי בִינָה יְמֵי שְׁמוֹנָה קָבְעוּ שִׁיר וְרַנְנִים

(יוון)

חֲשׂוֹף זָרַע קֶדְשְׁךָ וְקָבַח קֵץ הַיְשׁוּעָה.

נֶקֶם נִקְמַת דָּם עֲבָדֶיךָ מֵאִמָּה הַרְשָׁעָה.

כִּי אֶרְכָּה לָנוּ הַשְּׁעָה. וְאֵין קֵץ לִימֵי הַרְפָּעָה.

דָּחָה אֲדָמוֹן בָּצַל צִלְמוֹן הָקָם לָנוּ רוּעָה שְׂבָעָה

(אדום, שכבר ייגמר!)

היוונית. אגדה מספרת על מפגש בינו ובין שמעון הצדיק שמאפיין את נקודת המפנה בחוכמת ישראל: שמעון היה "משיירי כנסת הגדולה", בסוף עידן הנבואה ותחילת עידן החוכמה בעם ישראל, כלומר תהליכי התפתחות המחשבה ה"אנושית" בישראל ובעולם התרחשו במקביל. מספרים ששיטת הכיבוש של אלכסנדר, מעבר להרג עצמו, הייתה חינוך מידי ושינוי התרבות של כל מדינה ומדינה שכבש. בכל מקום שאליו הגיע הושלט ה"הלניזם", וגם בארצנו הקטנטונת נגעה ידם (רק אחרי מותו) והוקם אצטדיון, כמיטב המסורת, מול בית המקדש. התרבות החזקה בעולם, שיש לה גם מאפיינים הרואים קרובים ליהדות, ודאי סחפה רבים וטובים מבני עמנו. אומרים שהיו אפילו כוהנים גדולים שאיבדו את זהותם, ומילה חדשה אף הוטבעה, "מתייוונים", סגנון שלא הכרנו עד כה.

אחרי כמה עשרות שנים של שלטון יווני זיהו היוונים פגם מסוים: שאיפת ההתפשטות והשלטת התרבות ההלניסטית נעצרה בשערי מדינת היהודים. אומנם היו מתייוונים, אך מרב ומיטב העם נשארו ביהדותם. גאוותם ורשעותם של היוונים גאו, והם החלו גוזרים גזרות על ישראל. המטרה לא הייתה להרוג כי אם לפגוע במהות, בתרבות, "להחשיך עיניהם של ישראל", למנוע מהאור הגדול להופיע. זיהוי המהות שביהדות על ידי תרבות שבה היא מצטיינת לא היה קשה במיוחד, והם אכן פגעו בלב העניין, "שבת, ראש חודש ומילה", שלושת ממדי הקדושה של כל יהודי. המאבק הזה היה המוקד לכל ההתמודדויות הרוחניות הישראליות, יש פה מלחמה על כל הקופה. זה לא עניין כמותי של מספר ההרוגים, ההלניזם יכול לאכול "הכול", כשנכנסו להיכל "טימאון כל השמנים", היוונים רצו שנכתוב על קרן השור שאין לנו חלק באלוהי ישראל, ואז לא יישאר כלום מעם שכל מהותו "תהילתי יספור".

מול חושך גדול – מאירים. בכל דור יש דמויות שבכוחן לעמוד נגד הניגוד, ופה מתאימה במיוחד דמות המסמלת את המהות הישראלית, דמות פנימית. מתתיהו כוהן גדול הוא המניף את נס המרד. "זה לעומת זה עשה אלוקים", העוצמה היוונית יכולה לפגוע בטומאתה ברכבים רבים וחשובים בעם ישראל, כוחה של החוכמה והתרבות כמעט "מקעקע ביצתן של ישראל", אבל "כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרץ", וקמים אנשים גדולים המזהים את עומק האסון ויוצאים בחירוף נפש להגן על הלב. הרבה ניסים קרו באותה תקופה: ניצחונות קטנים וגדולים, מעטים מול רבים, אך נס אחד נשאר בזיכרון הקולקטיבי שלנו, נס פך השמן, ואכן אין מתאים ממנו לזיכרון המרד. היווני רצה לטמא את הלב, את ההיכל, והחשמונאים טיהרו את המקדש והצליחו לסלק ולו לזמן מה את השפעתה של התרבות ההלנית. ואז בא הסיוע האלוקי, מיום אחד לשמונה, להראות שניצחון, אפילו קטן, על תרבות גדולה, השפעה גדולה לו על עתידה של האומה ועל נצחיות תרבותה, סמל לנצחיות הרוח הישראלית ועתיד התפשטותה לכול.

אחרי ששמים במוקד את העיקר, את התרבות הישראלית, ולא מתבלבלים מכוחות זרים, אפשר גם לקחת את הטוב, לזהות וללקט את כוחה החיובי והמפרה של תרבות יוון, "יפת אלוקים ליפת וישכון באהלי שם". יש מה לקחת ויש מה לקבל, את יפייפותו של יפת באוהלי שם, בתנאי שהתוכן, המהות, הוא ישראלי מקורי.

כוחם של חכמינו, בעלי התורה שבעל פה, נובע מקישורם הפנימי העמוק לתורת משה האלוקית. אין זו חוכמה אנושית, "אינטליגנטית", אלא

חנוכה

הרב שלום היימן

אך הולך הוא האדם ונכשל. במציאות שבה הכול מסתכם בממד האנושי ובגבולות השכל האנושי, הכול הופך לאנושי, אנושי מדי. הכול מוגבל, הכול מוגדר, תקרת הזכוכית מצופפת את האדם ומכווצת אותו בד' אמותיו. כי באמת "אין שום יחש לשכל בדברים שהם למעלה מהשכל" (פנקסי הראיה א, תכו), והאדם שמנסה לתחם את המציאות לפי מגבלות שכלו אינו אלא מתכחש לממדים שממעל לשכל האדם. "חוכמה" שכוו מחשיכה את עיניו הרבה יותר משהיא מאירה אותם; "שכל" שכזה חוסם את האור הפנימי מלהאיר את החיים ממרומי האידיאליות שלהם, ממקור ההווה, הרבה יותר משהוא הוא מאיר את החיים.

חוכמת יוון היא שמתחמת את החיים והמציאות בגבולות הטבעיים שלהם. גם אפלטון, שניסה לחדור מבעד לשכר וללהתוודע אל האידאה שביסודו, התייחס אף הוא אל האידאה כאל "דבר", כאל צופה ב"צלם אולימפי" (עיין קול הנבואה לח) שאפשר להגדירו ולתחם אותו. בדרך הרמז נוכל לומר ששכל כזה מתהפך ל"לכש", שאין מדליקין בו בשבת (משנה, שבת ב), מפני שאין האור – הנשמתי – נאחז בו יפה.

בניגוד לחוכמת יוון, בתורת ישראל השכל הוא משכן הנשמה (עיין לדוגמה נפש החיים א, יד; אור החיים שמוט לב, ז), כלומר תפקידו לחפור את האפיק בפני הארת הנשמה שלמעלה מכל גדר וגבול. האדם שואף בכל כוחות נפשו אל מה שלמעלה מכל ברכתא ושירתא... דאמין בעלמא, אל מה שלא יוגדר ולא יושג, שהרי אותו מקור אלוקי עליון מתגלה דרך כל המציאות כולה על כל רבדיה, "ובהיכלו כולו אומר כבוד", והשכל אף הוא אחד מגילויים אלה. במסגרת השאיפה אל מה שלמעלה מן הכול, מה שמתגלה משלב לשלב, מהשגה להשגה, מאידיאל לאידיאל נישא ממנו, ללא קץ וללא גבול.

הקרב עם יוון הוא על מקור החוכמה. לעומת יוון, שמסתפקת בחוכמה האנושית המוגדרת והמוגבלת, עם ישראל שואף לחוכמה האלוקית המקורית (נר מצווה עמ' יא-יב). יוון "החשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיה" (ב"ר

■ חנוכה ופורים שניהם חגים של תורה שבעל פה, אולם יש ביניהם הבדל: חג הפורים נכנס לכתבי הקודש, גם אם לאחר דין ודברים בין מרדכי לאסתר, שדרשה מהחכמים "כתבנו לדורות" (מגילה ז ע"א), ואילו חג החנוכה נשאר מחוץ לכתבי הקודש. ■ אם כן, יש מדרגה של תורה שבעל פה שמובאת בכתב, כעין גשר בין התורה שבכתב לתורה שבעל פה, ויש מדרגה של תורה שבעל פה שנשארת בעל פה (קנין תורה לרצי"ה, עמ' צד).

מדוע דווקא חג זה נשאר "בעל פה דבעל פה"? מה מאפיין חג כזה, ששייך כולו לעולם שבעל פה? מה מאפיין את העולם שבעל פה? המצווה שאנו מקיימים בחנוכה היא הדלקת הנרות. במבט ראשון יש בכך תמיהה, שהרי הדלקת נרות היא דבר שבשגרה שמטרתו להאיר את החשכה. בייחוד אם נזכור שהחשמל הוא דבר חדש למדי בעולם, הרי שבהדלקת נר אין כל חירוש מיוחד, ומדוע לקבוע את המצווה על דבר שבשגרה? את הפסוק השני בתורה, "והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום", דורשים חז"ל (ב"ר ב, ד) על ארבע המלכיות. המילה "חושך" רומזת למלכות יוון, שעזמה התמודדו בחנוכה. ולכאורה תמוה: מדוע מלכות יוון מתוארת כ"חושך", "שהחשיכו עיניהם של ישראל"? והרי יוון התאפיינה בפילוסופיה שלה, באהבת החוכמה והשכל, שעניינו להאיר את החיים! כיצד חוכמה יכולה להחשיך?

אדם שמתכוון במציאות שהוא חי בה מבקש להבין מציאות זו. מה פשרה? מהם החוקים שמנהלים אותה? היש כאן תכלית? והכן הלאה. הכלי המרכזי שיש לאדם לברר שאלות אלה הוא השכל. האדם חוקר ובודק, מנסה ומשער, ולאט לאט מנסח את החוקים של המציאות. חוק מנוסח וחוק נסתר; ועל חוק חדש מנוסח ושוב נסתר; פני הדורות החוקים משתכללים, והאדם חש שהמציאות מתבררת לו. יש לו אחיזה במציאות, יש לו שליטה עליה. העסק בשליטה! דרכו של האדם אל הגאווה קצרה. השכל מולך, השכל שולט, השכל יודע והשכל מגדיר. האדם מקור החוכמה, והכול מסודר בתבניות ובהגדרות. כלל המציאות נכנסת לתבניות המחשבתיות של האדם, התוחמות את גבולות הגזרה של המציאות.

המכינה בעלי מחפשים את הדרך

לסדנת הניווט השלישית שלהם. הם למדו את צירי הניווט, ובלילה ניווטו ניווט לילה של 12 ק"מ. התלמידים לומדים כיצד להתמצא בשטח, מהן נקודות ציון ומהו ציר ניווט. נוסף על סדנאות הניווט מכינים את התלמידים לקראת גיוסם לצה"ל בימי עיון, בהרצאות ובסדנאות שטח. ■

לפני תחילת זמן חורף יצאו תלמידי המכינה לניווטים בגבעות גורל כחלק מהכנתם לגיוס לצה"ל.

תלמידי שנה א' יצאו אל הניווט הראשון שלהם בליווי חונכים מבית המדרש לבוגרי צבא, והחונכים לימדו אותם את יסודות הניווט בשטח. תלמידי שנה ב' יצאו

חברון מאז ולתמיד - להעמיק את החיבור

ועל הגבורה העצומה המפעמת בקרב התושבים. התלמידים חזרו ברוח מרוממת שלא אפשר להסביר למי שלא חווה את השבת ובתשוקה להמשיך ולחקור את העיר חברון ולהתחבר עוד יותר לאבותינו. נאחל הצלחה רבה למתגייסי המחזור! ■

כדי להכיר את העיר חברון ולהעמיק את הקשר לאבותינו הקדושים יצאו תלמידי מחזור ל"א של המכינה בשבת פרשת 'וירא' לשבת בחברון.

שם הרגישו את עוצמת קדושת מערת המכפלה, התפללו בה תפילת ליל שבת מרוממת ולמוחרת, בסיוור שיערכו בעיר, למדו עליה

מצוות חנוכה נר איש וביתו: חיוב גדר משפחתית

➤ המשך מעמ' 7

הימים (וכשיטת תוספות נוכן לרמב"ם רק בעל הבית מדליק כמספר האנשים והימים).

שיטת הרמ"א (שם): כל אחד מבני הבית מדליק. אם כן, לרמ"א נראה שלנוהגים כמהדרין חובת ההדלקה היא אישית ולא משפחתית. אך יש לציין שגם לדעת הרמ"א האישה אינה מדליקה אלא הבעל מדליק בשבילה. כלומר, גם לרמ"א המהדרין נשאר גדר המצווה כמצווה משפחתית בגרעין המצומצם, וכפי שמבאר האליהו רבא, שהביאו המשנה ברורה (שם ס"ק ט): "דאשתו כגופו", וחובת הדלקת הנר משותפת לאיש ולאשתו.

גדר מיוחדת זו, המבדילה בין אשתו כגופו לשאר בני הבית, בולטת בדין נוסף: לא רק שהאיש מדליק לאשתו והיא אינה מדליקה, גם אם אשתו מדליקה בבית ייתכן שהבעל יצא בהדלקה, ושוב אינו יכול להדליק היכן שנמצא. דין זה מצוי במחלוקת הפוסקים: הרמ"א (תרעה, ג) כתב: "אם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליק בפני עצמו מדליק ומברך עליהם וכן נוהגים", אך המשנה ברורה (שם, ס"ק טו) הכריע כפשט הבית יוסף: "אחרי שחכמינו ז"ל פטרוהו ע"י הדלקת אשתו וידליק בלא ברכה מכל מקום טוב יותר להדר לשמוע את הברכות מפי אחר ויענה אמן ויכווין לצאת ידי חובה וידליק נרותיו או יראה לשער להדליק נרותיו ולדרך עליהם זמן מה קודם שמדלקת אשתו בביתו".

סיכום

יסוד המאבק התרבותי בין ישראל ליוון נסב על קדושת המשפחה, ועל כן תקנת חכמים בנר היא חובה משפחתית. גם המהדרין מן המהדרין, לפי דעת הרמ"א, שכל אחד מבני המשפחה מדליק, מכל מקום עדיין איש ואשתו הרי הם דבר אחד, והאיש מדליק בשביל אשתו, ואם הוא אינו בבית היא מדליקה בשבילו.

אופי תקנת הנרות מגדיר: פרסום הנר של הארת שם ה' מבניית המשפחה הישראלית בקדושה ובטהרה וקדושה זו תאיר ותתקן עולם במלכות שדי, "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום הוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

(גם אם נגדיר שחובת ההדלקה היא חובה משפחתית, אפשר שיש תנאי במצווה שההדלקה תהיה בבית ולא בחוץ, בלי מבנה, וכפשוטות תוספות סוכה מו ד"ה "הרואה", הן בשאלה מדוע תיקנו ברכת הנרות במצווה נעשה ניסים למי שאינו יכול להדליק נרות במצוות נר חנוכה ולא תיקנו בלולב וסוכה. התוספות בתירוץ השני עונה: "כי יש בני אדם שאין להם בתים ואינם יכולים להדליק נר חנוכה", ומשמע להדיא שתנאי במצווה שיהיה מבנה. ואף שהתוספות דוחה תירוק זה, מאחר שבמזווה לא תיקנו ברכת הרואה נראה שהתוספות אינו חוזר בו מתנאי במצווה שיהיה בית, אלא רק חוזר מהטעם שלא תקנו ברכת הרואה בלולב וסוכה מטעם שאין צריך בית, שהרי לפי זה עדיין תקשה מדוע לא תיקנו ברכת הרואה במזווה.

ולמעשה, אם צריך מבנה להדלקת נר חנוכה, נחלקו גדולי הפוסקים. הגרש"ז בתשובה בעניין הדלקת נרות חנוכה בשוחות במלחמת יום הכיפורים כתב שצריך מבנה חמישה על חמישה טפחים בגובה עשרה טפחים, ובלי זה ידליק בלי ברכה [הליכות שלמה יג, א-ב], אך הציץ אליעזר [טו, כט] סבור שאין צריך מבנה בשביל להדליק נר חנוכה בברכה. ■

דעותינו יש ביכולתנו לפתוח את השערים להארת אותו אור מקורי ופנימי.

מסיבה זו חג זה נותר בעל פה. הכתב הוא נפילת מדרגה לעומת דברים שבעל פה. כדי שמחשבה תופיע בכתב יש לצמצם אותה ולהגדירה יותר מצמצומה באמירה בעל פה. לעומת חגים אחרים שמציניים ערכים נשגבים כאלה ואחרים שמופיעים במציאות שלנו, ועל כן יכולים להיכתב, חנוכה רומז לאותו אור גנוז ועליון בטרם הצטמצם למסגרת העולמית הכתובה שלנו. בחג זה יש כמיהה לאותה הארה שבוקעת מעבר לעולם המוגדר והמצומצם שלנו ושולחת את קרני אורה לעברנו (בני יששכר ב, א, טו).

לא לחינם חג זה מתחיל בכ"ה בכסלו, שהרי יום כ"ד בכסלו הוא היום החשוך בשנה (נר מצווה עמ' כד), וההארה הכוללת שבעולמנו נובעת דווקא מאותו אור גנוז שממעל לעולם המוגבל שאליו אנו רומזים בהדלקת הנרות.

גבורתם של המכבים, שנלחמו בעוז, החזירה את מלכות ישראל יתר על מאתיים שנה. זה אומנם עיקר הנס של חנוכה (רמב"ם הלכות חנוכה), אך נס פך השמן חשף את העובדה שהערך של החזרת מלכות זו ותעצומות הנפש הנצרכות למלחמת גבורה זו נעוצות דווקא באותה הארה אלוקית ניסית שעומדת למעלה מכל ערך מוגבל ומוגדר ומופיעה בעולמנו בחיים הלאומיים הישראליים. חג החנוכה הוא המלווה אותנו ביציאה לגלות הארוכה כרמז לכך שמבעד לכל החושך העולמי שנפגוש בכל תלאותינו הנוראות בגלות בוקע לו אור פנימי וטהור, והוא יפציע לאיטו בכל מסעות בני ישראל עד לגאולתנו השלמה במהרה בימינו. רק בזוכרנו זאת יהיה אפשר לבסס כראוי את מלכות ישראל המתחדשת בנאמנות לזהותנו, לתורתנו ולמצוותינו ולהתגבר על כל האתגרים הניצבים לפתחנו. ■

חג שמח!

ב, ד). גזרות יוון הופנו כלפי קיום מצוות התורה, כי מה טעם בקיום מצוות התורה כשהתכלית היא השגות שכליות אנושיות טבעיות? מה טעם לעסוק בארבעה אבות נזיקין או בדיני מציאה ואבדה (עיין תפארת ישראל י)? ההתנגדות של יוון היא לתורת ישראל ולא ללאומיות הישראלית כשלעצמה. אך באינסטינקט קיומי עם ישראל מוסר את נפשו על אותן מצוות מעשיות בידועו שהעניין האלוקי מאיר בכל רובדי החיים כולם, באשר כולם הולכים ומבטאים במציאות המוגדרת את הרצון האלוקי שלמעלה מכל הגדרה והשגה.

עיקרון זה בא לידי ביטוי בנר. הנר מורכב משני חלקים: האש, והנר עם הפתילה. האש עצמה מופיעה רק כשיש לה נר ופתילה להיאחז בהם. המבוקש הוא האש, אלא שאין לה יכולת הופעה בלי הנר והפתילה. כשמציניים את הכלי הראוי להופעת האש היא תופיע. הציווי להדליק נרות בחנוכה בא למקד את המבט שלנו בנקודה זו: תנו דעתכם על הארת העולם הפנימי שמאירה דרך המציאות הנגלית הגופנית שלנו. תנו דעתכם להכשיר את הכלים הגופניים כדי שההארה האלוקית הפנימית תוכל להאיר במלוא עוצמתה. לא ללכת שבי אחרי הנר והפתילה, לא לראות בהם חזות הכול; אין הם אלא מכשירים טובים להופעת האש. לא ללכת שבי אחרי חוכמה שרואה בעצמה את חזות הכול אלא להשתמש בחוכמה השכלית ככלי שחופר את האפיק לפני הארת הנשמה.

מכיוון שאסור להשתמש באור הנרות, הרי שיש כאן ריבוי נרות. יש בכך משום פקידת העיניים לתכלית מעשינו שבכל יום: תיקון חיינו למען הארת העניין האלוקי בהם. ריבוי האור שמופיע בחג זה אף רומז לאור הגנוז העליון, מקור האור שלמעלה מכל המושג בעולמנו (בני יששכר א, ו), שבמעשינו הטובים, בתיקון מידותינו ויישור

אנחנו מזכירים בתפילה ובהדלקת הנרות את "כוהני הקדושים", אותה קבוצה מופלאה, משפחה לוחמת של כוהנים, טהורים, צדיקים, גיבורים, "עוסקי תורתך".

■ ההופעה של הכוהנים, ובראשם מתתיהו, מזכירה לנו לא מעט את הופעתו הקדומה של פינחס בן אלעזר בן אהרן הכוהן אשר קינא קנאת ה' נגד ההתבוללות, נגד כניסת גורמים זרים למחנה. ■ הקנאות הקנתה לו מעמד נצח, "כהנת עולם", וגם משפחת חשמונאי זוכה לתהילת עולם על ידי אותה קנאות קיצונית של כוהנים שגם מברכים את עמו ישראל באהבה.

בקודש. "מוסיף והולך". כאשר יש מי שמתעלה בקודש זה מרגיע את כולם, מאפשר לנהוג בנחת ובסבלנות ולהתפנות לתהליכים ארוכים ומורכבים שצריכים הרבה הכלה. אנחנו לא מפחדים שנאבד את הזהות שלנו, לא מפחדים שניפול ונידרדר בגלל סבלנות. אנחנו לא מפחדים שנשכח לאן פנינו מועדות, כי יש משהו שכל הזמן מושך מעלה. ההסתכלות האורגנית, ההסתכלות הכוללת על החברה, עוזרת להבין שכאשר קבוצה אחת מושכת למעלה היא מאפשרת את הנחת וההשלמה עם התהליכים האישיים של בניין החברה. על ידי החסידים האומה הישראלית אינה חוששת שמה בגלל הסבלנות הנדרשת לצרכים ולאילוצים ימעט המעיין הפנימי. החסידים העליונים מחזיקים בקרבם את רוח האומה. אותם אנשים קיצוניים יודעים שהם משמרים בלב ובדעת את רוח ישראל במיטבה, והעם יכול להיות רגוע כאשר יש משהו שליבו ער. בזכות אותם קנאי קודש האומה שמורה ובטוחה, ואז הסבלנות מתפתחת כלפי כל מערכות החיים. הכוהן הקיצוני מאפשר את תהליכי השלום והפיוס האישיים, את הידידות והרוחב. הכוהן החסיד מחמיר על עצמו, הולך בגדולות הרבה מעל הדין, הוא כולו בקדושה וטהרה בדבוקת עליונה, מלא דעה עליונה, "כי שפתי כהן ישמרו דעת", הוא יודע שהעם סומך עליו, וכך החברה יכולה להתפתח בסבלנות הנדרשת לציבור.

בכל דור ודור נדרשים אנשים ללכת בגדולות בשביל השלום והפיוס הלאומי, בשביל הסבלנות והנחת. כדי שנוכל להדליק אורות של שלום בית, אורות של הארת פנים, צריכים אנשים שהם לא לפי הסדר הרגיל של החברה. הם משחררים את כולנו, את כל חלקי החברה, לתהליכים חברתיים, רגועים וסבלניים.

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל", כלומר יצר אפשרות לתהליכים ארוכים להתרחש. הוא כמו שמן

הרב אליעזר קשתיאל

הם בניו של אהרן הכוהן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות. כוהנים שאומרים "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום", ועליהם נאמר "בריתי היתה אתו החיים והשלום". חג החנוכה הוא מצד אחד חג של הרבה חום בית, של משפחה ונר מאיר, מוטיבים שלקוחים מנר השבת ומנר המנוחה, מוטיבים של שלום ואור, אבל מצד שני יש הרבה קנאות בחג החנוכה, הקצנה שאינה מתפשרת, מלחמה. החסידים העליונים הם אנשי חסד, אבל החסיד הוא גם המחמיר, הקיצוני, ואכן מידת הקנאות מופיעה במסילת ישרים בפרק החסידות. האם הכוהנים החסידים, הפינחסים הללו, מתואמים עם כל מרכיבי החברה? האם הם יודעים מהי סבלנות, מהי הארת פנים? בעצם, מהי חסידות? במובן מסוים כל הנס של חנוכה הוא חסידות, שהרי מן הדין היה אפשר להדליק בשמן טמא, "טומאה הותרה בציבור", אבל חסידים הם מחמירים הרוצים טהרה, ועל כן גם לדורות כל עם ישראל נוהגים בחסידות, מהדרין מן המהדרין. אין בכל הש"ס דבר כזה.

הרב קוק בספרו אורות התחיה פרק ה פותח במילה שנקראת "סבלנות". כאשר באים לעסוק בענייני ציבור, בבניין של עם שלם, של קהילות ומהלכים לאומיים, צריך המון סבלנות. עם שלם כולל הרבה שכבות ורבדים באוכלוסייה, הרבה התמודדויות הדורשות סבלנות, הרבה ענווה, הרבה חסד. ודווקא מאחר שיש לנו הרבה סבלנות ואנחנו צריכים לשאוב ממעיינות ענווה וחסד, משום מה הכוהנים, אנשי השלום והחסד, האהבה והסבלנות, מקבלים עליהם משימה חסרת סבלנות, קנאות, לוחמת, קיצונית. מדוע על ידי רדיקליות מתפתחת סבלנות? איך בונים ציבור? איך בונים אומה? הטענה של הרב היא שמקור העוצמה הפנימית האמיתית לסבלנות בא בזכות חבורה קיצונית שכל הזמן מושכת למעלה

מתאוררים לקראת זמן חורף

בסוף בין הזמנים יצאו תלמידי הישיבה לבוגרי צבא לטיול 'דיבוק חברים' בגוש עציון.

הטיול נפתח בגבעת עוז, שבה שמעו התלמידים סקירה על המקום, ומשם הם המשיכו למסלול בין מעיינות הגוש, שבו טיילו עם חבריהם ורבותיהם, וסיימו במגל מפנק ליד בת עין. ■

חדשות הישיבה לבוגרי צבא

מתחילת השנה הצטרפו לבית המדרש לבוגרי צבא 30 תלמידים חדשים, בוגרי המכינה ובוגרי מוסדות אחרים.

משכנס כסלו מרבים בשמחה

בראש חודש כסלו נערכה בישיבה סעודת ראש חודש.

היא נפתחה בריקודים ושמחה עם ראשי הישיבה והר"מים, האברכים ובני משפחותיהם, ושימשה רק יריית הפתיחה לאירועי חנוכה הקרבים ובאים. יהי רצון שימשיכו ללמוד תורה בהתמדה, בשמחה ובדיבוק חברים ויזכו לעלות למעלה מעלה! ■

הם מצטרפים ל-120 תלמידים, רוקים ואברכים כאחד, נוסף על 50 תלמידים הלומדים בתוכנית חי רועי ע"ש רועי קליין ז"ל ומשלבים בלימודיהם בישיבה לימודי אקדמיה שמטרתה השתלבות במגזר הציבורי, אנשי אמונה בעולם המעשה. השנה ניתן דגש מיוחד על חבורות קטנות עם ראשי הישיבה שמטרתן חיבור וקשר אישי ופתיחת סוגיות אמוניות במסגרת מצומצמת יותר המאפשרת לשאול שאלות ולדבר בפתיחות על מגוון נושאים. ■

על ידי כהני הקדושים

כמה שלום זה נותן, כמה נחת יש כאשר יש מי שמחזיק את הלפיד, יש מי שהאמת חיה בקרבם במתח גבוה שנמשך שנים. בזכות זה אפשר להאיר פנים, בזכות זה אפשר לברך לשלום.

אנחנו זוכים בחנוכה להיות קצת כוהנים. כולם קצת כוהנים קטנים, פנאטים קטנים. לפני שלושים שנה שמעתי ברדיו טקס הדלקת נר חנוכה בכנסת. כמה חברי כנסת של פעם שרו יחד "מעוז צור", וזיהיתי כמה מהקולות. אחד, לא בדיוק בקצה הימני והדתי של המפה, שר חזק, שר בהתלהבות גדולה "לעת תכין מטבח מצר המנבח, אז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח".

"לעת תכין מטבח" זה פנאטי, זה מלשון טבח, ה' הולך לעשות טבח לאויבים, והוא עוד קורא להם "מנבח". ואחרי שיהיה טבח גדול לאויבים אבנה את המזבח ותהיה חנוכת הבית. כך הוא שר בקול גדול. כולם כוהנים, כל אחד אצלו בבית מדליק מנורה, כוהן ממש. זו לא מילתא בעלמא, הר"ן כותב שאסור להשתמש בנרות החנוכייה כי הם קדושים, כמו בבית המקדש. השו"ע אומר שצריך לשרוף את השמן שנשאר כמו ששורפים קודשים. אתה כוהן קטן שמחליף פתילות ומדליק, כולנו כוהני הקדושים, מתלהבים ממתתיהו, אין אחד מילדי ישראל שלא מעריך את יהודה המכבי. הכול מלא אהבת ישראל, כל כך הרבה סבלנות יש בזה, כל כך הרבה אורך רוח, יש לנו כוח לעשות המון דברים בסבלנות גדולה ובהארת פנים גדולה כי ממד הכהונה חי ונושם.

חנוכה הוא הזמן להשתבח ולהיזכר בגדולי עולם, באנשים שמוסרים את נפשם, את רוחם ואת כוחם על עבודת ה' העליונה בקודש. זה הזמן להתפלל עליהם, ללכת בדרכם. להבין את המשמעות העצומה של חבורה שהולכת בשביל הסבלנות בגדולות למעלה למעלה, רחוק-רחוק. בשביל תהליכים משוחררים וסבלניים טוב שיש אש בקצה של הפתילה. בחנוכה רצו היוונים להשכיחם תורתך, ואנחנו באופן קיצוני מאוד נתאמץ "להזכירם תורתך" בעמל השינון של התורה, לדעת את התורה, שהתורה תהיה חקוקה בנו, לחזור ולשנן ולקבוע בלב, לעסוק בעניינים עליונים, לשאוף שאיפות גדולות ולהתמלא בהארת פנים ובברכת שלום.

לימוד התורה הוא שנותן את הכוח למרחבי ארצנו, והכול בזכות אותה חיוניות מתמדת של "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה". ■

דולק, שהנרות דולקים, והמנורה כל כולה קודש, על קנה וירכה ופרחיה, כולה דולקת, כולה מאירה. זאת אומרת שבעזרת התעלות של כוחות קיצוניים עליונים הכול מקבל שם אחר.

העולם הפילוסופי שהתבדל לו, עולם חוכמה שנמצא במגדל שן, עולם של יחידים אוהבי דעת, אינו העולם של המנורה. זוהי אינה הכהונה והחסידות, אין זה עולמו של בית המדרש. הרצון להקצין ולהעלות בא מאהבת הציבור, בשביל הסבלנות, בשביל שיהיה מקום לכל שבעת הקנים ולכל הכפתורים ולכל הפרחים של המנורה. בשביל זה יש קנאים, חסידים עליון מלאי חסד. האש דבקה במקום אצילי ועליון, והכול מתעלה על ידי כך.

כאשר אנחנו שוקדים בתורה ומתמלאים ממנה אנו נמצאים במתח לימודי סביבה, והיא כל עולמנו. אנו מוטרדים מההעמקה שלנו בתורה, מהדיעות שלנו, מהחזרות שלנו, אנחנו בונים עולם משלנו, מציאות לא נורמלית, מאוד מוקצנת ורדיקלית של חבורת אנשים המתנהלת בעולם בפני עצמה. זו לא יבין. זו התנהלות מוקצנת מאוד, להיות קשורים בקודש ולא לעזוב לרגע אחד, לעולם לא לצאת מן המקדש. אבל בזכות זאת כמה סבלנות מתאפשרת,

לא בדקה האחרונה, אין דבר כזה איש רוח שעולה למעלות אישיות, תמיד יש חבורה, האדם הוא חלק מכלל, חלק מציבור. ברגעיו האחרונים אסף יעקב את כל בניו סביבו. ברגעיו האחרונים אסף משה את כל השבטים סביבו. כך נוהג החסיד העליון, האיש הציבורי. כל מפעל החיים האישי שלו, הקנאי, כולו היה ציבורי, בשביל הסבלנות של כל הציבור. לשם כך הוא עלה למסלול עליון ונבדל. כמו שהדרך שלנו להתקרב לה' היא ללמוד בשכל. ומה עם הידיים והרגליים? נכון שיהודים לומדים בידיים ובעיקר באגודל, ויש כאלו שאפילו קופצים, אבל העיקר הוא בשכל, אלא שהשכל הדבק בתורה הוא תמיד חלק ממערכת שלמה, הוא לעולם לא לבד.

למהר"ל מפראג בספרו נר מצווה על חנוכה חשוב להדגיש מהו נר. נר, אומר המהר"ל, אינו מדורה. זהו כלי שבתוכו שמן, ומהשמן יוצאת פתילה, ובקצה הפתילה יש נקודה קטנה, נקודה שחורה קטנה, ושם דולקת הלהבה. אז מי דולק? הנר דולק? הנר הוא רק הכלי. השמן דולק? לא בדיוק, גם לא כל הפתילה, רוב הפתילה נשארת שלמה, רק למעלה יש נקודה קטנה. אז מי דלק, איפה אחזה הלהבה? בזכות נקודת המגע הקיצונית, ששם האש נמצאת, אנו אומרים שהנר

שצף למעלה, הוא המצפן הפנימי שבזכותו הקב"ה נוהג בסבלנות כלפי העם.

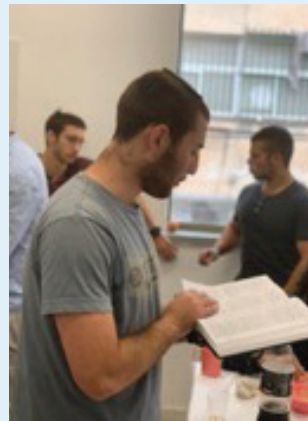
לא די באדם אחד, נדרשת חבורה, "כהניך הקדושים", חבורה שיוצרת משקל במערכת הציבורית הגדולה. משקל מרפא שמיישב את הדעת.

צריכים בתי מדרש, חבורות, כי בחבורה יש שייכות להתרוממות ציבורית. אנחנו לא לומדים תורה כיחידים אלא בונים בתי מדרש, בונים חבורה. "אל ימנע עצמו מבית המדרש אפילו בשעת מיתה", אומרת הגמרא במסכת שבת פג ע"א. אדם מגיע לשיבה טובה, עוד רגע הוא מסתלק לעולם העליון, הוא ברוך ה' עסק בתורה כל חייו, עבד את ה', הוא כבר אינו זקוק לחברה, ובכל זאת חובה להיות תמיד בבית מדרש. לימוד התורה וההתעלות האישית עד הרגע האחרון הם חלק מסוגיית בניין האומה, של בניין החברה. גם בשעת מיתה לא רק שאדם לומד תורה, אלא אינו מונע עצמו מבית המדרש. התורה באה לרומם את האומה, לחבר את כולה לחיי עולם, ולא משנה אם האדם צעיר, חי חיים חברתיים תוססים או שהוא אדם ברגעיו האחרונים. היסוד של קבוצה, של הרעות, הוא עיקר הופעת התורה. אין דבר כזה יחיד לעצמו, אפילו

מתכוננים לשנת הלימודים תשפ"א

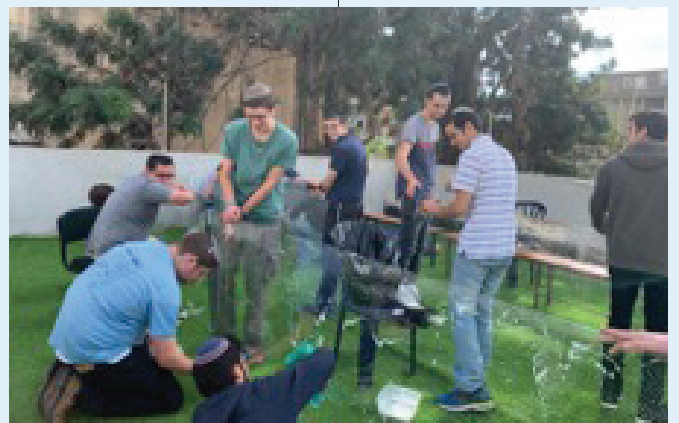
בישיבת 'עוז ואמונה' מתכוננים לפתיחת שנת הלימודים תשפ"א.

במסגרת חשיפת הישיבה לשמיניסטים אנחנו זוכים לארח קבוצות מכל רחבי הארץ לסיור בשכונה ולהיכרות עם הישיבה. עד כה ביקרו אצלנו ישיבת דימונה, ישיבת חורב, ישיבת

בוגר ראשון בצבא

לפני כחודש התגייס בוגר הישיבה הראשון ליחידה מיוחדת בחיל האוויר.

הישיבה חגגה עם החייל את גיוסו בדברי תורה, סיום מסכת וריקודים של מצווה. ■

מרבית תורה ואורה

לקראת ראש חודש כסלו נערך בישיבה ערב לימוד.

העבירו שיעורים הרב יהושע שפירא, ראש ישיבת ההסדר ברמת גן, הרב ליאור אנגלמן, ראש הבית מדרש הקהילתי בכפר סבא, וישראל זעירא, יו"ר ראש יהודי בערב נכחו תלמידי הישיבה ובני משפחותיהם, בוגרות מדרשת דניאלי ותושבי השכונה. ■

בפרשיות השבוע אנחנו

מלווים את סיפורם המרתק של יוסף והאחים ■ מהרגע שגילה יוסף שהוא מכיר את אחיו, ואילו "הם לא הכירוהו", מצעיד יוסף את האחים במהלך של עבודה נפשית קשה בינם לבין עצמם וגם עם אביהם עד לשלב שבו כבר "לא יכול יוסף להתאפק לכל הניצבים עליו" ■ בשלב הזה מגיעים האחים לנקודת הביורור שאלה הוא מכון בכל המהלך.

אבל עד אז, עד אותו שלב של התוודעות לאחים, אף שלכאורה יש לו די סיבות לעשות זאת, בכל זאת יוסף אינו מגלה את זהותו. למרות הצער הגדול שהוא גורם לאביו, למרות סיכון בנימין אחיו הקטן בפרשה כואבת שהוא אינו שייך אליה, בכל זאת יוסף אינו עוצר, הוא ממשיך את המהלך עד הסוף. יש לו מטרה, יעד, שאליו הוא רוצה או צריך להגיע, והוא דבק במשימה. נראה שבסופו של דבר המטרה הושגה ויוסף הגיע ליעדו. המטרה הייתה יהודה. נראה שהמטרה שאלה חתר יוסף הייתה להביא את יהודה, מנהיג המשפחה, לומר את המשפטים האלה: "כי עבדך ערב את הנער מעם אבי וכו' ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני והנער יעל עם אחיו". זהו, כאן נשלם המהלך. מכאן ואילך, גם לו רצה, והוא אינו רוצה, הוא כבר לא יכול להתאפק. זה כבר מעבר ליכולת. זה הגיע למיצוי.

באקורד הסיום מופיעות ארבע דמויות מרכזיות: יהודה, יוסף, בנימין ויעקב. יהודה, העומד מול יוסף, חוזר ומזכיר שוב ושוב את דמות אביו: "ונעל ונאמר אל אבינו וכו' כי איך אעלה אל אבי וכו' מעם אבי לאמר", וגם יוסף ברגע התגלותו נוקט את אותה מטבע לשון ומפנה אליו חזרה את חיצו הביקורת; "העוד אבי חי". הדיון הוא על הלב של אבא. על יעקב. אפשר לומר שיוסף משתמש בבנימין (דווקא, מבניה של רחל) כדי לחשוף ולגלות את יהודה, את עצמתו האדירה של יהודה, את הערכות (הלכות ערב נלמדים בגמרא בסוף מסכת בבא בתרא מאמירתו של יהודה "כי עבדך ערב את הנער"). הערכות היא אחריות מוחלטת, נכונות להתמסרות למען האחר ללא שום עכבות מהבנה שרק כך יש שלמות בקשר וביחס לאבא. המדרגה של הערכות איננה מתפקידו של יוסף, היא שייכת ליהודה. יוסף הוא כמי ש"לא יכול" באשר למדרגה זו, אבל גם יהודה אינו מצליח לגלות את

הרב איציק פנירי

מדרגתו זו ללא יוסף. יהודה צריך את יוסף כדי להתממש, ובבחינת שני המשיחים שאנו מכירים אפשר לומר שמשיח בן דוד (יהודה) זקוק למשיח בן יוסף כהכנה או כתשתית מקדימה כדי להופיע.

אם כן, מהי מדרגתו של יוסף? מה עניינו המפליא והמדהים כאחד שבונה את אותה תשתית והכנה למשיח בן דוד? באילו תכונות הוא משתמש? אילו כישורונות יש לו לעשות את מעשהו האדיר?

נעזוב לרגע את יוסף ונעיין קצת בימים שאנחנו נמצאים בהם, ימי החנוכה. במסכת שבת אומרת הגמרא "תנו רבנן, בכ"ה בכסלו יומי חנוכה תמניא אינון וכו' ששפרצו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברו בית חשמונאי ונצחום לא מצאו שם אלא פח אחד של שמן וכו'". הרבה דברים נפלאים נאמרו בעניינם של היוונים והחשמונאים, ואני רוצה לנסות להתמקד בקווי האופי ובתכונות המיוחדות של היוונים. לא מפני שהתרבות היוונית מעניינת מצד עצמה, אלא שאם נשים לב נראה שהתרבות היוונית 'זכתה' יותר מכל התרבויות האחרות, או בלשון חז"ל יותר מכל 'עם ולשון', לחדור ולהיכנס לעולם היהודי פנימה (עייין במאמר 'פך השמן' של הרב זצ"ל במאמרי הראיה). אין כוונת הדברים שגם אצלנו יש הווי תרבותי שכביש משחקים בכדור ותחרויות ספורט; תופעות אלו הן ודאי למורת רוח ישראל סבא. כוונתם לכניסתה של התרבות היוונית לתוך תוכי העולם הפנימי שלנו, להגות המחשבתית המיוחדת לישראל, לבית המדרש. לעולם הקודש, אל מחשבות חז"ל, יודע כל בר בי רב, אין נכנסים בקלות. ובכל זאת היוונים הצליחו. הם נכנסו להיכל.

ודאי שהכניסה להיכל של היוונים היא הצרה הגדולה והנוראה ביותר שפקדה נגדה ועדיין פוקדת אותנו במלחמת הרוח שלנו. כניסה לקודש בלא יראת שמיים הקודמת לה פועלת נזקים איומים. אלא שיש נקודות בעולמה של יוון שהתבררו, עלו וזכו להיכנס גם אל הקודש. במקומות לא מעטים מופיע בחז"ל הביטוי "שכן בלשון יוני קוראים ל...". ולא בקונטציה סתמית אלא אפילו בבואם לפרש פסוקים האמורים בתורה, בנביאים או בכתובים. הדוגמה הממחישה יותר מכול היא הפסוק המיוחד ליראת השמיים עצמה, שהיא רום מאוויינו, עד שאין לו לקב"ה בעולמו אלא יראת שמים ויראת ה' היא אוצר, ואף על פי כן, כדי להבין את הפסוק "הן יראת ה' היא חכמה" מפרשים חז"ל: "הן' - אחת". כלומר, באמת

אין עוד חוכמה מלבדה. ומי גילה להם רז זה? "שכן בלשון יווני קוראים לאחת הן". במקום אחר מספרת הגמרא שחכמי יוון אף ניצחו את חכמי ישראל בויכוח אסטרונומי, "ונראים דבריהם מדברינו". כלומר, ליוונים יש מה להגיד, ואפילו חז"ל מסכימים לכך. ו"קרובים אורחיהו לאורחין דמהימנותא".

יוסף והיוונים

אם נעקוב אחר התרבות היוונית נגלה שיש לה כמה מאפיינים מרכזיים שעסקה בהם וטיפחה אותם ובהם השפיעה על האנושות כפי שלא השפיעה שום תרבות אחרת (מלבד כמובן התרבות הישראלית). המאפיין הראשון והבולט מכולם הוא השכל האנושי, החוכמה. כל השמות הגדולים של ראשית המדע, סוקרטס, פיתגורס, אפלטון, אריסטו וכו' הם אבות בתי המדרש לחוכמה מדעית. היכלי החוכמה של יוון הם שם דבר, קביעותיו של אריסטו, אפילו השגותיו, החזיקו בעולם יותר מאלף שנה, ויש כאלו שעד היום הן מוסכמות. גם אפלטון מורו ורבו חידש ולימד בעולם הפילוסופיה עד שיש אומרים שכל הפילוסופים עד היום כולם רק תלמידים של שני החכמים הללו. הם יצרו וחיידשו כמעט בכל החוכמות כולן, מתמטיקה, גאומטריה, פיזיקה וכו', שהן כולן צאצאיות המדע היווני, החוכמה. אפיון שני הוא היופי, "יפת אלוקים ליפת", ובני יפת גומר ומגוג ויוון. איזה יופי, איזו אסתטיקה. המילה אסתטיקה עצמה גם היא ביוונית. הכמיהה אל היופי, האדרת היופי בקרב ההמון ובקרב התרבות בכלל. היופי החיצוני, המרהיב ועוד את העין.

עוד אפיון הוא הלשון היוונית. במונח 'לשון' אין הכוונה לשפה ולסלנגים שבה הם היו מדברים אלא על האופי של השפה בכללה. הלשון היוונית, ולא בכדי חז"ל למדו ממנה כמה דברים, מסודרת, מלאה סדר. זה דבר שנמשך מהלוגיקה שהם הכניסו לכל דבר, הכול שיטתי, סיסטמטי. גם הלשון צריכה להיות מתאימה ולעמוד בקריטריונים של ביקורת של תבניות מסודרות והגיוניות. עושר הלשון, דבר שנובע מהיכולת להגדיר כל דבר, לתת לו את ההגדרה הקולעת המדויקת, הוא נקודה נוספת: הדיוק. כל אלו הם מלמדים על הגובה התרבותי של היוונים.

עם כל זאת הלכה התרבות היוונית והופיעה כאימפריה, כמעצמת-על השלטת על כל העולם. במקרה או

שלא במקרה הרחיב אלכסנדרוס מוקדון את השליטה לממדים שלא הכירו עד אז. הסיפור מתאר שכשהחילים שלו כבר התעייפו מלכבוש את המזרח הרחוק, והחוקרים הודיעו לאלכסנדר שיש עוד מרחבים בגלקסיה חוץ מהעולם הנוכחי, הוא פרץ בכבי: "איך לא אבכה, יש עוד כל כך הרבה עולמות, ואני אפילו עולם אחד לא סיימתי לכבוש". השיטה לא הייתה אלימה

הכול עשה יפה במקומו. לשלוט. זו הייתה יוון. וכך הוא גם יוסף. החוכמה היא הכוח המיוחד והמאפיין של יוסף. כולם מכירים בכך, "רק אין נבון וחכם כמוך". כבר משחר ילדותו עמד אביו על כך: "כי בן זקונים הוא לו", ומתרגם אונקלוס "בר חכים".

גם היופי הוא מרכיב מאוד בולט אצל יוסף. "יוסף היה יפה תואר ויפה מראה". בברכת יעקב ליוסף הוא מברכו "ככור שורו הדר לו". בנוה צעדה עלי שור להסתכל ביופיו. בלשונו נתייחד יוסף, "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים". יוסף למד וקלט את כל השפות: "שפת לא ידעתי אשמע". ולמה נקרא שמו יהוסף? שהיוסף לו המלאך ה"א על שמו כדי שידע ויכיר בכל שבעים לשון. ומפורסם המדרש שבו מנצח יוסף את פרעה בדיעת השפות. וכמובן, "יוסף הוא השליט על מצרים, הוא המשביר לכל עם הארץ".

יוסף הצדיק הוא המארגן הגדול ביותר שקם עלי אדמות. יש לו כישרון אדיר לכלכל את כל העולם כולו, לדעת בדיוק כמה לתת לכל אחד, מה כן ומה לא. בכל דבר שהוא נוגע הוא מייד מקבל לידייו את השליטה והארגון. הוא אומן בזה, יש לו הכישרון, ההבנה הפנימית. הוא קולט את המבנה הארגוני של כל דבר עוד בטרם הספיק מישוה לחשוב בכלל איך משהו יאכל נוסח. הוא יפה, הכול אצל יוסף, מאורגן, מסודר, מתאים, נמצא במקום הנכון והראוי ביחס לכל השאר, לכל הסובב. הוא לא סתם מסלסל בשערו. לא סתם יעקב אוהב אותו, הוא מזהה בו את הכישרון הייחודי שאין כדוגמתו בכל ימי עולם, כריזמטי מופלא בשליטה, בסדר, ביכולת להכניס את הכול למערכות, לתבניות, להגדרות, לשיטה, לסיסטמה. לא איזו הברקה חד-פעמית של איזה תוכן אלא מה שמעמיד את כל התוכן ואת כל הערכים במערכה אחת שלמה. קוראים לזה "תורה". המפתח לתורת ישראל, תורה שלמה, נמצא בידיים של יוסף. יעקב יודע שבלי יוסף אין מי שיעמיד את התורה במשפחה, יש גיהינום: "כי ארד אל בני אבל שאולה".

ליוסף יש כישרון לאחד ולחבר את כל העם כולו על ידי השכל. הוא גאון, גאון מבהיל, ובעזרת השכל הוא מחבר בין כולם. את השכל כולם יכולים להבין, יש קריטריונים, הגדרות, תבניות. הוא שיטתי. יש שאלה ויש תשובה. זה מאפשר לשלוט במידת מה על המרחבים האינסופיים. יוסף מחבר את עם ישראל לדורותיו למערכה אחת, "בני יעקב ויוסף". לא רק את עם ישראל, את כל העולם כולו הוא

מכלכל, זן, נותן את המזון הגשמי והרוחני לכל עם ועם, לכל תרבות ותרבות. הוא המשביר לכולם. "רק אין חכם ונבון כמוך, איש אשר רוח אלוהים בו". הנמצא כזה?

יש רק הבדל אחד בין יוסף ובין יוון: "את האלקים אני ירא". יוסף צדיק. שם שמייס שגור בפיו, "האלוקים יענה את שלום פרעה". כל התכונות הנפלאות האלה שהופיעו היוונים יכולות להביא ברכה עצומה לכל האנושות, אך יכולות גם לקלקל ולהרוס, להחריב אומות וזהויות, להביא לידי שכרות ואובדן מוסרי, לפורקן ולהוללות, כפי שהיו בתרבות היוונית. אבל כשקודמת להן יראת שמייס, כשעומד לפני כל אלו היסוד של הכול, הצדקות, הנאמנות המוחלטת לאבא, ל"דמות דיוקנו של אביו", אין ברכה גדולה מזאת לאנושות כולה. כשה'צדיק' קודם לכל חוכמת יוון, "מציין מכלל יופי ואז אלוקים יופיע" (יוסף בגימטריה ציון). אז השכל הולך ומוסיף אור, הולך ומבזר את דרכי החיים, מבהיר את האורחות וההנהגות הישרות הטובות, וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו.

התקופה שאנו עוברים ודאי טומנת בחובה הרבה מההתמודדות עם התרבות שהניחו היוונים בעולם האנושי. ההתפתחות המדעית והטכנולוגית, הניסיון למצוא את היופי והחן וכמובן הניהול והשליטה המדינית. יש בידינו כוחו של יוסף הצדיק, השומר בגבורה עלינוה ואדירה על טהרתו ועל שייכותו לבית אבא יעקב גם כשהוא נדרש לשלם מחירים קשים. ועם כל זאת נוכל לעשות הכול בדרכו של יוסף, בטוב טעם ושכל, למצוא חן ושכל טוב, להרבות אור, להרבות סברות, להוסיף יופי ותן גם לכל התכנים של תורה, שהיא מלאה תפארת הוד והדר, מלאה זיו ונועם, לדבר בשפה ברורה לעצמנו וגם לכל העמים. אנחנו צריכים כמו יוסף הצדיק שלא להפסיק לחלום. כשבו ה' את שבת ציון היינו כחולמים. הסכנה הגדולה בחלומות היא דווקא בזמן שהם מתחילים להתגשם. אז נכנסת בלב איזו השלמה והסכמה של ויתור, של נכונות להשלים עם היש. זה הזמן שהכי קל לוותר, אבל דווקא אז צריך להמשיך. להחזיק במעוזנו, בחלומותינו הגדולים, בעוז ובאמונה.

מתוך כך נלך בע"ה ונופיע את הקומה הבאה, את הקודש. הייתה יהודה לקודשו. כל זה אינו אלא הכנה למעלה ומדרגה גדולה המיוחדת לישראל לבדם. מדרגת הגשמה האחת הכללית שלנו, היותנו ערבים זה בזה, תלך ותראה. אין לזר איתך. ויהי רצון שנהיה ראויים ונוכח לקבל יחד את פני משיח צדקנו בן דוד עבדך. ■

תורמים בנופש חפצה

הגרלה מס' 19 של ידידי בני דוד
יוצאת לדרך!

לאות הוקרה והערכה לשותפינו וידידנו התורמים למוסדות 'בני דוד'
בקרב תתקיים הגרלת 'בני דוד' מס' 19

בהגרלה, השנה יוגרלו
• אירוח זוגי במלון קיבוץ לביא
• אירוח זוגי במלון גני ירושלים
• ארוחות זוגיות בפאפאגאיו
• מנגל לגז איכותי מבית 'ארץ'
קמפינג ומחנאות
• ספרים 'נעם הספר'
מחנות הספרים של 'בני דוד'
אנו מודים למי שכבר שותף ומזמינים
את כולם להצטרף ולהשתתף
בבניין אנשי תורה ואמונה
בעולם המעשה

הדרך שלנו לומר לכם תודה!

ההגרלה תעמוד בסימן
"מנוחת אהבה ונדבה,
מנוחת אמת ואמונה".

אתם עובדים קשה
כדי להיות שותפים שלנו
ואנחנו מעניקים לכם
חופשה של מנוחה
וטעינת מצברים.

אנשי העסקים בוגרי 'בני דוד' נפגשו שוב

העשיר בהקמה ובניהול של
סטארט-אפים ומערכות מורכבות.
תודתנו לאוריאל מסלנסקי על
האירוח המפנק.

בכל פעם מחדש אנו שמחים וגאים
לראות את בוגרינו משתלבים
ומובילים בצבא, בחינוך ובתעסוקה.
יותר ממאה מבוגרינו, אנשי עסקים,
הגיעו למגדל מידטאון למפגש
מעשיר, מלמד ומחבר כחלק
מהידוק הקשר בין עלי לבוגריה.
הערב נפתח במפגשים בנושא
יזמות בהנחיית פני מנדל, בנושא
משפט בהנחיית עו"ד ד"ר הראל
ארגון ובנושא נדל"ן בהנחיית אריה
שחורי. לאחר מכן שמחנו לארח
את איש התקשורת ינון מגל. הוא
ראיין את היזמים אשר בהרב וציפי
קורן, והם סיפרו מזווית אישית
על המסע הייחודי שלהם בעולם
היזמות הישראלית ועל ניסיונם

שובר השתתפות בהגרלת בני דוד מס' 19 בנופש חפצה

לכב' בני דוד, מכינה ישיבתית לצהל"ל – ברצוני לרכוש כרטיס/ים לתרומה ע"ס: (סמן ✓)

250 ₪ לחודש X 15 תש' 4 כרטיסים

130 ₪ לחודש X 15 תש' 2 כרטיסים

70 ₪ לחודש X 15 תש' 1 כרטיס

אחר _____ ₪ לחודש X _____ תש' - סה"כ _____ ₪

תרומה חד-פעמית בסך: _____ ₪

המחאות על סך _____ ₪ מצ"ב

נא לחייב כרטיס אשראי: ☐ ויזה ☐ ישראל ☐ דינר ☐

מס' _____

בתוקף עד _____ / _____ ת"ז _____

על פי פסקי רבנים, תרומה זו נחשבת כמעשר כספים

שם משפחה ופרטי _____

ר' _____ מס' _____ עיר _____

מיקוד _____ טלפון _____ נייד _____

דוא"ל _____

חתימה _____